

ARKKILAN
OTISEUTUYHDISTYS ry.

Jäsenlehti – N:o 21 – Toukokuu 2009

Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry:n

jäsenlehti n:o 21

Toukokuu 2009

Toimituskunta: Virpi Lepistö (päätoimittaja)

Yhteystiedot: Virpi Lepistö
Jussinraitti 23 C, 03600 Karkkila
p. 040-560 8004
virpile@hotmail.com

Ilmoitushinnat: 1/1 sivu 350 €, 1/2 sivu 200 €, 1/4 sivu 120 €, 1/8 sivu 70 €

Taitto: Timo Rantanen, Virpi Lepistö

Paino: Karkkilan Painopalvelu Oy, Karkkila 2009

Kansikuvat: Etu- ja takakannessa Aarne Nousiaisen maalaamat taulut, joiden aiheet ovat löytyneet Karkkilan kauniista maisemista.

Sisältö:

3	Puheenjohtajalta	Henna Mitrunen
4-5	Runouden ja maalaustaiteen liitto ihastutti kirjastossa	Henna Mitrunen
6	Juhani Silvánilta uusi kirja	Henna Mitrunen
7-8	Koukoinnokka ja Teempakan kulppa	Raimo Laaksonen
9	Karkkilan urheilu- ja liikuntahistoriaa Galleria Bremerissä.....	Eeva Nikander
10-12	Muistoja Aholan tilan liepeiltä Vattolasta	Voitto Suonpää
13	Uudet postikortit paikallisten taiteilijoiden käsialaa	Henna Mitrunen
14	Lukkosulaa ja lumpeenkukkia yhdistyksen retkellä	Henna Mitrunen
15-17	Karkkilan kävijä Ilmari Iki-Kianto	Reino Luoto
18-19	Muistumia kansalaissodan ajoilta	Pekka Wikberg
20	Kotiseutuyhdistyksen tulevia matkoja	
21	Iso-Heikkilän isäntä ja hänen renkinsä Kalle	Juhani Silván
22-26	Siveltimen hipaisu taiteilija Aarne Nousiaisen elämää	Henna Mitrunen
27	Kapearaiteisen viimeiset henkäykset	Reino Luoto
28-29	Maijanojan Maija (Osa 2)	Heikki Harju
30-33	Leipomotoimintaa Karkkilassa (Osa 3)	Henna Mitrunen
34-35	Kotiseutu tutuksi tanssien	Milla Laaksonen
36-38	Lyseolaisia, SS-miehiä ja polkupyörän arvoitus (Osa 1)	Ahti Lindstedt
39	Kotiseutuyhdistyksen tuotteiden myyntihinnat	

Puheenjohtajalta

Kevät tulla tupsahtaa, joka vuosi aina yhtä yllättäen, tuntuu kuin juuri hiljattain olisimme koonneet talven jäsenlehteä Virpin kanssa ja kevääseen oli ruhtinaallisesti aikaa. Nyt aurinko paljastaa pölyiset ikkunani, kollikissat nahistelevat lämpimikseen nurkissa ja huomaan, että tavoitteeni tähän lehteen valmistuu vaivoin rimaa hiipoen. Ei siksi, että työ olisi tylsää vaan siksi, että juttujen materiaalin kerääminen ja ihmisten patistelu vie oman aikansa, kuten tietysti aineiston kasaaminenkin. Joten suuret kiitokset taas kaikille haastateltaville ja henkilöille, jotka jutut ja ovat iloksemme toimittaneet. Lisäksi omassa elämässäni on juuri nyt todellinen ruuhka-aika meneillään. ”Suurperhe”, opiskelut, yhdistystoiminta, harrasteet ja töitäkin pitäisi tehdä. Siis jos otteeni asioiden hoidossa vähän lipsuu olkaa ymmärtäväisiä. Mutta tarpeen tullen ”potkikaa vauhtia ahtereilleni”.

Edellisen lehden jälkeen on yhdistyksessä jotain tapahtunutkin. Silvänin Juhanin kirjoittama kirja julkistettiin, yhdistys sai uusia hienoja postikortteja, joista lisää edempänä. Vuosikokous tuli pidettyä, sääntöjen määräämissä puitteissa. Hallituksessa vaihtui muutama henkilö. Uusi kirjasto-

toimen johtaja Antti Karhos piti ajatuksia herättävän esitelmän kirjastomme tiimoilta. Väkeä kokoukseen olisi kyllä mahtunut enemmänkin. Ritva keitti jälleen hyvät sumpit. Siis jos sumppi maistuu... itse kun tykkään teestä! Kakku oli hyvää ja sitä oli riittävästi. Tällä kertaa sen oli loihittanut paikallinen kakkumaakari eikä allekirjoittanut - siksi sitä aiheesta kehua kannattaakin. Ehkä seuraavalla kerralla näemme teitä enemmän vuosikokouksessakin!

Viime päivien iloa itselleni on tuottanut Ahti Gåpån ja Heikki Harjun omakustanteena juuri päivänvalon nähnyt kirja ”Seitsemän veljestä - myyteistä faktoiksi. Aleksis Kivi Hämeen kultasilla teil’ ” - kirjan valmistuminen. Aihe koskettaa paljon meidänkin kulmakuntaamme! Osuipa se liki myös omia esivanhempiani, jotka Kiven aikalaisina seudulla elivät. Kirjan teon risukot ja esteet läheltä seuranneena voin vain miesten puolesta iloita.

Aasinsilta aiheesta toiseen: kirjan tapahtumapaikkojen kupeessa vaikutti myös vaskijärveläinen Ilmari Huitti, joka myös oli suuri Aleksis Kiven ihailija. Testamenttasihan hän myös kotinsa Aleksis Kivi- seuralle. Ja on varmasti Kiven liikkeistä seudulla aikoinaan ollut tietoinen. Huitti-säätiön jäsenenä ja kotikunnan taiteilijasta kiinnostuneena sain paljon hienoja tietoja hänestä Huitin ystävältä ja oppilaalta Aarne Nousiaiselta. Näitä tietoja välitän teillekin tämän lehden sivuilla. Mutta ennen kaikkea sain uudet ystävät pariskunta Nousiaisesta sekä mielenkiintoisen jutun aiheen taiteilija Nousiaisesta itsestään.

Kuten huomaatte, taas on Kotiseutuyhdistyksen toiminta antanut niin paljon enemmän kuin ottanut. Yrittäkää siis myös itse ottaa toiminnasta kaikki hyöty irti. Osallistukaa toimintaan, jaostoihin, kirjoitelkaa lehteen, osallistukaa retkiin tai ottakaa rohkeasti taas yhteyttä meihin päin asiassa kuin asiassa - toiset ovat jo ottaneetkin kiitos siitä!

Aurinkoista kevättä ja kesää, hymyillään kun tavataan.

Henna Mitrinen

Runouden ja maalaustaiteen liitto ihastutti kirjastossa

Tarja Johanssonin runot ja Maila Sundbergin maalaukset liittoutuivat yhteisessä tapahtumassa Karkkilan kirjastossa.

Tunnelmoidaan tuokio ja palataan hetkeksi talvisiin tunnelmiin Tarja Johanssonin ja Maila Sundbergin yhteisprojektin tiimoilta.

Usko Tulevaan

*Kirkkaan tähtitaivaan alla
katson tulevaan.*

*Taivaan kirkkaus antaa
uskon unelmaan.*

Unelmassa jaksan luottaa, uskaltaa.

*Unelmassa rakastaa
voin koko maailmaa.*

Tämän ja monia muita runojaan, tällä kerralla lähinnä talvisia tai ajan tunnelmaan muuten sopivia, lausui Tarja Johansson. Taustalla Maila Sundbergin maalaus ”Tähtitaivas” ja tietysti monia muita maalauksia. Viimeiset kaksi työtä ovat aivan uutukaisia ne Sundberg oli viimeistellyt vasta edellisenä iltana. Aiheina luminen maisema ja kynttiläilyhty talvisäissä olivatkin varsin ajan-kohtaisia. Olihan maa jälleen peittynyt valkeaan lumivaippaan ja ulkona pyrytti. Sisällä Karkkilan kirjaston näyttelytilassa oli lämmin ja keskittynyt

tunnelma, kun runsaslukuinen yleisö, lähinnä naisia, oli hiljentynyt kuuntelemaan mitä Tarja Johanssonin runosuoni oli tällä kertaa pulpannut. Oli joukossa myöskin muutama runoutta arvostava herrahenkilöä, jotka näyttivät nauttivan täysin siemauksin.

Yleisön joukossa oli myös Tarjan tytär Hanna Johansson sekä miniä Katri Johansson, neuleen alla piilotteli vielä perheen tuleva kolmas poika! He olivat saapuneet Nummelasta äitinsä ja anoppinsa lausuntaa kuuntelemaan. Olihan osa runoista perheenjäseniä, lapsia ja lasten lapsia koskettavia, joita Tarja äidin ja mummun näkökulmasta käsitteli. Tarja Johansson oli kiitollinen läsnäolijoiden runsaudesta. Flunssan kiusaamana ja äänen käheydestä kärsivänä hän oli jo meinannut perua koko lausunnan, mutta Mailan kannustamana saapui kuitenkin.

”Kerrankin oon melkein sanaton, kun ei ääntä meinaa tulla”, Tarja kähisi. Mutta veden ja pienen tsempin jälkeen lausunta sai siivet alleen. Runot seurasivat toinen toisiaan. Välillä vain Tarjan oli siemaistava vettä kurkkunsa kostukkeeksi.

Kesäiset runot hän kertoi karsineensa pois sään vuoksi. Runoja Tarja on ehtinyt kirjoittaa aikuisiällä kahdeksan vuotta. ”Toki niitä tyttösenä tuli kirjoiteltua, mutta varsinaisen sysäyksen antoi hierojalle tuiki tärkeän ranteen murtumisesta johtuvan pysähtymisen seurauksena tullut aika”, Tarja kertoo. Samalla hän muistelee äitinsä kertomaa elämän viisautta ”kun jotain menee pois niin aina tulee jotain tilalle”.

Nykyisin myös Tarjan elämänkumppani Heikki Hepoluhti Vihtijärveltä tukee ja kannustaa Tarjaa harrastuksessaan. Taitaapa myös Heikki olla yksi inspiraationlähde runoissa! ”Joskus aiheet tulevat hyvinkin äkkiä jostain arjen tapahtumasta tai tunteesta. Toisinaan taas joku pikku ajatus muhii ja kypsyy runoksi päässä pikkuhiljaa”, Tarja muotoilee. ”Joskus käy myös niin, että joku ”tilaus-työ” ei meinaa aueta ei millään, mutta kuinka ollakaan ennen H-hetkeä se vaan jostain putkah-
taa”, Tarja iloitsee.

Mailan kiinnostus piirtämiseen ja myöhemmin maalaamiseen on jo perua vuosikymmenten takaa. ”Koulukirjojen sivut olivat jo lapsena täynnänsä ihmisten ja hevosten kuvia”, Maila kertoo. Hän asui tuolloin Siippoossa. ”Kansakoulun opettaja Paavo Kolpon työt ja varsinkin niiden värimaailma tekivät vaikutuksen minuun”, Maila muistelee. Kymmenisen vuotta Maila haaveili alkavansa harrastamaan maalausta, kunnes

Kauniit taulut ja koskettavat runot ilahduttivat runsaslukuista yleisöä.

rohkaistui. Tänä päivänä Mailan koti on täynnä valmiita tauluja ja kehyksiä ym. maalaamiseen liittyvää.

Rouvien tiet yhtyivät, kun Tarja tuli kuuntelemaan Vihtiläisen runoilijan lausuntaa ja Mailalla oli samalla näyttely. Siitä virisi sitten yhteistyö. Tarjan runoja julkaistiin Mailan maalaamien taulujen kuvilla somistettuina Kotiseutuyhdistyksen jäsenlehdessä. Jälleen taas ne tulevat lehteä elävöittämään.

Maila Sundbergin tunnelmallinen tähtitaivas.

Session päätyttyä kuuluu yleisöstä huokaus. Ihanaa! Ois voinnu kuunnella pidempääkin. Tarjan runot ovat tuttuja jo ennestään, Ritva Lamminluoto kertoo ja sanoo, että joskus kun pitäisi joku pieni patkä itse saada aikaan, eikä mitään tule mieleen. Kyllä harmittaa. Tuulikki Nikander taas oli tutustunut Tarjan runoihin lehden välityksellä. Samalla he tutkailevat ja ihailevat Mailan käten aikaansaannoksia. Hyvä ja toimiva yhdistelmä. Summa summarum Usko tulevaan- runo tähtitaivas taustanaan vahvasti varmasti kuulijoidenkin uskoa tulevaan näinä epävarmuuden aikoina ja arkielämän haasteet unohtuivat hetkeksi. Pieni tapahtuma täytti tarkoituksensa. Yleisön oli helppo samaistua Tarjan sanoihin.

Henna Mitrinen

Juhani Silvánilta uusi kirja

Perjantaina 5.helmikuuta Karkkilan Kotiseutuyhdistys järjesti jälleen julkistamistilaisuuden. Tällä kertaa vuoron sai yhdistyksen pitkäaikaisen jäsenen Juhani Silvánin kirjoittama kirja ”Kumlingen pappilasta Högforsin ruukkiin”. Silván on toiminut mm. yhdistyksen matkailujaoston johtajana jo neljäkymmentä vuotta, vaikka asuinkunta onkin vaihtunut Hyvinkään kautta Tampereelle. Osuuspankin kerhohuone täyttyi ääriään myöden kirjasta kiinnostuneista. Ilmassa oli jälleen juhlan tuntua.

Yhdistyksen puheenjohtaja iloitsi runsaasta osallistujamäärästä sekä yhdistyksen mahdollisuudesta jälleen saada olla edesauttamassa yhden kotiseutua ja sen ihmisiä kuvaavan kirjan toteuttamisessa. Seuraavaksi estradille asteli tärkeä juhlapuhuja, ”pikku-Antti” eli Juhani Silvánin Riikka-tyttären poika Antti Järvelä. Antti hurmasi yleisönsä puheessaan, jossa hän kuuluvasti ja tomerasti eläytyen kertoi matkoistaan, ollessaan esi-isiansä jälkiä etsimässä - niin Kumlingessä kuin Karkkilassakin - vaarinsa Juhanin ja mumminsa Kaijan kanssa. Pälle hän lurautti vielä onnittelulaulun sekä englanniksi että suomeksi. Raikuvat taputukset seurasivat esitystä.

Tämän jälkeen kirjan kirjoittaja pääsi ääneen. Juhani Silván kertoi kuulijoille kirjaprojektinsa synnystä, johon vaikutti suuresti Riikka-tyttären ehdotus ja pyyntö aiheen tiimoilta. Niinpä valmistui vihkonen Riikalle joululahjaksi. Tämä taas oli alkusysäys oikealle kirjalle.

Silván ei ole ollut aiemmin varsinaisesti mikään sukututkija, kunnes löydettyään Kumlingen pappilasta kertovan kirjan, josta hän löysi myös omia esi-isiiään koskevaa tietoa. Siitä inspiroituneena hän innostui tutkimaan tarkemmin sukunsa historiaa. Asia konkretisoitui vielä 1990-luvulla, kun hän johti Kotiseutuyhdistyksen väkeä Ahvenanmaan retkellä ja paikallinen opas alkoi yllätyk-

Juhani Silván seuraa tyttärenpoikansa Antin esiintymistä kirjanjulkaisutilaisuudessa.

seksi kertoa pappisveljeksistä Andreas ja Jakob Silvánista, jotka olivat olleet merkittäviä henkilöitä 1700-luvun Kumlingen historiassa. Kirkosta saarnastuolin vierestä löytyi vielä veljesten hautalaatat ja heidän lahjoittamansa kirkonkello kirkon eteisestä. ”Antti oli se, mistä aloitin, sitä seurasi Riikka, sitten olin itse vuorossa ja sen jälkeen isäni, isoisäni ja niin edelleen”, Silván valotti kuulijoita. Kolmetoista sukupolvea aina 1600-luvulle asti.

Silván kertoi myös kirjansa tapahtumista. Erityisesti tietenkin tapahtumista, jotka liittyvät nykyiseen Karkkilaan ja sen lähialueille.

Esimerkiksi vuoden 1918 dramaattisista tapahtumista. Olivathan hänen kummatkin isoisänsä ”tappotuomittujen” listalla. Silvánit liittyvät myös toiseen sukuun, Salvéneihin Karkkilassa, josta voi lukea kirjasta. Kirjassa on myös paljon eri aikoja kuvaavia tapahtumia ja arjen ja juhlan kuvauksia, aina karkkilalaisista perinneruista lähtien.

”Ei ole absoluuttista totuutta menneisyydestämme. On vain tarinoita joita kerromme toisillemme”. Nämä saatesanat löytyvät kirjan ensi sivulta. Kauan ei Juhani Silván toivottavasti urakkansa jälkeen lepäile, sillä mielenkiinnolla jäämme odottamaan hänen tulevia tuotoksiaan!

Henna Mitrinen

Koukoinnokka ja Teempakan kulppa - ja muita merkillisyyksiä

Meillä on lähisukulaisten kesken sähköpostirinki, joka vaihtaa kuulumisia päivittäin, välillä kymmenienkin viestien voimalla. Ringin 14 jäsentä on "Vanhan Sorkin sisaruksia ja heidän jälkeläisiään". Nuorin on 17-vuotias, vanhin 65. Osa meistä on karkkilalaisia, mutta rinkiläisiä asuu myös Jämsässä, Turussa, Hämeenlinnassa, Joensuussa, Hämeenkyrössä ja Nurmijärvellä.

Osa joukosta osallistuu keskusteluun monin viestein päivittäin, osa vain seuraa keskustelua osallistuen siihen harvemmin.

Joku aika sitten pohdittiin, mitä voitaisiin tehdä, jos osuu iso lottovoitto kohdalle. Heitin ilmaan ajatuksen, että vuokrataan Sorkin navetanvintti Terholta ja Ritvalta ja laitetaan sinne sukumuseo. En kylläkään keksinyt itseltäni museoon mitään muuta mielenkiintoista kuin vuonna 1967 leikatut sappikivet, joita tosin ei ole enää olemassakaan. Mutta muilta sinne löytyisi varmasti esineistöä runsaasti.

Ajatusta pyöriteltiin sähköpostiringissä innokkaasti. Se oli tietysti vain meidän sisäänpäin lämpiävää huulenheittoamme, mutta jälkeen päin mietin asiaa ja totesin, että ajatus sinänsä on ihan hieno. Kaikki historia tässä maailmassa pohjaa viime kädessä yksilön historiaan, ja laajempaa näkemystä saadaan yksilöiden muodostamien yhteisöjen historiasta.

Museot kertovat ihmisistä etupäässä esineiden ja tavaroiden kautta. Esimerkiksi paikannimet välittyvät puolestaan usein muistitiedon avulla uusille sukupolville. Siksi museoinnin ohella on tärkeää, että itse kukin meistä välillä kertaa muistojaan.

Kaksi koivua ja Sahan mutka

Kun Alimmaisten kyläkirjaa tehtiin, mietin moneen kertaan sitä, minkälainen minun Alimmaiseni on ollut varsinkin lapsuudessa. Se oli aika pieni reviiri Sorkin talon ympärillä, enkä

vielä kymmenvuotiaanaakaan osannut hahmottaa sen sijaintia kovin tarkkaan laajemmin. Tiesin sen kuitenkin olevan Pyhäjärvellä, jonka lähellä oli iso Karkkilan kauppa.

Tuon ympäristön hahmottamisessa yksi tärkeä rajatekijä oli Kaksi koivua. Meille sorkkilaisille se oli tarkka ja hyvä määrite, ja siksi tuntuikin hasulta, ettei se ollut sitä kaikille muille. Kaksi koivua tarkoitti yhtä kaksihaaraista koivua ihan tien vieressä. Yhtä lailla tarkka paikannus voitiin suorittaa talon toisen pään lähellä, kun puhuttiin mummun omenapuusta. Naapuritkin olivat sitä mieltä, että niin makeita omenoita ei kasvattanut mikään muu puu.

Sorkin maisemissa oli myös Korpi. Se oli lyhyt metsäinen tieosuus, kun taloon tultiin Karkkilan suunnasta. Yksi osa Korpea oli Sahan mäki, joka

oli saanut nimensä Pyhäjärven eteläisen pienviljelijäosaston saharakennuksesta. Se sijaitsi Sorkin maalla Ison mettän puolella. Toisella puolella tietä Pikkumettässä oli Pernakuopanmäki, jonka alapuolelta Karjaanjoki mutkitteli alaspäin. Pikkumettän vieressä oli vielä Leppämettä, jossa on nykyisin Sundqvistin halli.

Juuri se joki oli tärkeä tekijä Sorkin elämässä. Sillä oli merkitystä myös ravintopuolen kannalta, kun me kakarat tykättiin paistetusta kalasta, ja isä-Paavo oli perso suolakalalle. Noiden mainittujen paikannimien tapaan joelta tunnistettiin eri paikkoja meidän tai muiden siellä liikkuneiden niille antamien nimien perusteella. Ylempänä oli esimerkiksi Vanhan sillan mainio kalapaikka. Se oli Karjalaisen taloa vastapäätä ollut aikaisempi sillan paikka. Siitä alavirtaan oli Sahan mutka, jossa oli hyvä pyörre, mutta myös tolkuttomasti risuja, jotka keräilivät meidän onkivehkeitämme.

Koukoinnokka ja Risukko

Alas jokea jatkettaessa tuli vastaan Koukoinnokka, jonka kohdalla joki teki jyrkän mutkan. Minulle paikan nimi ei sanonut mitään, ja siksi yllätyinkin, kun Sundströmin Antti piti sitä ihan luonnollisena nimenä, kun juttelimme asiasta hieman ennen hänen kuolemaansa. Antti sanoi, että siinä lähellä joen toisella puolella oli Koukoin pellost. Tarkemmin nimen historiasta hänkään ei tiennyt.

Vanhat hevosmiehet, Forsströmin Väinö ja Pietilän Kalle (Kaarlo Laaksonen) – vainajia jo hekin – muistelivat myös aikoinaan sitä, kuinka kovaa hommaa hevosille olivat ensimmäiset kyntöhommat Koukoinnokassa, kun sitä raivattiin metsästä pelloksi.

Taas jokea alaspäin mennessä tuli eteen Sorkin uimaranta. Se oli myös tuttu käsite laajemminkin, paikka oli kylässä yleisesti tunnettu. Samoin tiedettiin Sorkin pyykkiranta, joka oli seuraavana. Pyykkirannan kohdalla joessa oli iso pyörre, mutta se oli siitä erikoinen, että siitä saatiin kalaa harvemmin. Salakkaa tuli niin paljon kuin viitsi ongella kiskoa, mutta edes kissat eivät viitsineet salakoita syödä isoja määriä.

Pyykkirannan jälkeen oli Sorkin ja Jokipellon tilojen raja. Heti Jokipellon puolella oli seuraava etappi – Risukko. Se oli nimensä mukaisesti paikka, johon oli kerääntynyt irtorisuja sellaisia mää-

riä, että kalamiehet kirosivat paikkaa aika tuhdisti. Kalaa siitä nousi kunnioitettavia määriä, mutta kovin usein ongenkoukut istuivat tiukasti kiinni niihin risuihin.

Seuraava nimellä varustettu paikka joessa oli pitkään Niittymaan uimaranta, joka oli jo hyvinkin kaukana edellä mainituista paikoista. Mutta yhtenä kauniina kesänä sen uimarannan yläpuolelle tuli yksi erityisesti nimetty kohta. Se tunnettiin Manun lahnapaikkana. Rahkosen Mauno nimittäin onki siitä kohdasta ison satsin isoja lahnoja, ja se ei ollut mikään kalavale. Kiskoin itsekin samasta paikasta myöhemmin melkoisia saaliita, samoin monet muut. Aikaisemmin emme olleet ymmärtäneet tuossa paikassa edes kokeilla tuuria, sillä siinä oli aika voimakas virtaus, ja lahnojen tiedettiin yleensä tarttuvan syötiin lähinnä hiljaisissa pyörrekohdissa.

Teempakan kulppa

Näiden jokipaikkojen ohella mieleen muistui vielä yksi paikannimi ”sisämaasta”. Se oli Teempakan kulppa. Kysymyksessä oli pieni lammikko Juottosen ja Palmun välimaastossa, ja siinä seurattiin Juottosen Akun kanssa lähinnä sammakoiden kehittymistä. Aku koetti joskus lihottaa siinä onkimiamme pikkukalojakin, mutta menestys ei ollut mainittava. Se lammikko oli vain muutaman metrin kanttiinsa. Teempakka-nimitys tuli Palmun talosta, joka ennen Laaksola-nimeä oli Stenbacka. Kulppa oli käsittääkseni Juottosen perheen tuolle lammikolle antama nimitys. Lieneekö karjalaista perua? En ole kulppa-nimitystä tavannut muissa yhteyksissä, mutta olen kyllä itse sitä käyttänyt kuplettityyppisessä sanoituksessa.

Kävi näköjään kuin trubaduurille, jonka isoisan olkihattu sai laulamaan. Museoajatus ja muistot Sorkista sekä Karjaanjoesta saivat minut takomaan vanhoja juttuja paperille. Niillä lienee melko vähän yleistä merkitystä, mutta jos ne innostavat jotakuta kertomaan omaa historiaansa, mikäs sen hienompaa.

Vaan ehkä ajan tomun alta joskus kuitenkin *joku pienen muiston löytää niinkuin minäkin.*
(*Tapio Rautavaara: Isoisan olkihattu*)

Raimo Laaksonen

Karkkilan urheilu- ja liikuntahistoriaa

Galleria Bremerissä

Suomen Valimomuseon Galleria Bremerissä pääsee tänä kesänä nuuhkimaan paikkakunnan urheilujuhlien tunnelmia 1900-luvun alusta 2000-luvulle asti. Karkkilalaiset kilpapakentillä –näyttelyyn on koottu niin urheilun huippuhetkistä kuin vapaa-ajan liikuntaharrastuksista kertovia esineitä ja valokuvia. Mukana on runsaasti eri seurojen tyylikkäitä urheiluasu-kokonaisuuksia vuosikymmenien varrelta. Karkkilalaisten menestyksestä kertoo myös monipuolinen kokoelma mitaleita ja pokaaleita muun muassa suunnistuksesta, moottoriurheilusta ja pallopeleistä. Näyttelyyn on saatua lainaksi aineistoa yli kuudeltakymmeneltä entiseltä tai nykyiseltä karkkilalaiselta.

Näyttely on avoinna 16.5.-2.8.2009 keskiviikosta sunnuntaihin klo 12-18. Juhannusviikonloppuna 19.-21.6. museo on kiinni.

Telinevoimistelusta innostuneet konepajakoululaiset pystyttivät Seuratalon rekin Pyhäjärven uimarannalle kesällä 1949. (A. Riikonen/KRM)

Kymiyhtiön piirissä järjestettiin kisoja yhdessä jos toisessa lajissa; tässä meneillään Högforsin naisten lentopallo-ottelu Käpylän kentällä 1957. (KRM)

Muistoja Aholan tilan liepeiltä Vattolasta

Harjukadulla sijaitsevan kerrostalon kauniissa ja valoisassa asunnossa viettää vanhuuden päiväänsä Eeva Helenius (os. Öhman). Hänen lapsuuden kotinsa on Vattolassa, Suonpääntien loppupäässä sijaitsevalla Ahola-nimisellä tilalla. Viehättävässä maalaismaisemassa, kauniin kumpareen päällä sijaitsee tilan päärakennus. Viereisessä pihapiirissä ovat maatilan muut rakennukset. Eevalla oli kaksi vanhempaa veljeä. Toinen heistä, Kauko, on jo kuollut. Kalervo asuu perheineen edelleen tilalla.

Eevan vanhemmat, Helmi ja Eino Öhman raivasivat ympärillä olevaa metsää pelloksi ja viljeltäväksi. ”Eihän siellä ollut paljon mitään, kun isä sinne meni. Kaikki pellot raivattiin itse. Kaikki tehtiin käsin. Hevosella vedettiin kettinkien kans kantoja ylös”, kertoo Eeva.

Naapurissa asui isän (Eino Oskari, s. 1896) veli, Jaakko Jalmari Öhman (s. 1878), myöhemmin Suonpää, vaimonsa Elin Sofian kanssa. He elivät aluksi lapsettomina aina viitisen vuotta, lapsia ei jostakin syystä vaan tullut, mutta alun jälkeen lapsia alkoi syntyä tahtiin ”lapsi vuodessa ja sadevuonna kaks”. Niin, - tulivat peräti kahdet kaksosetkin. Osa lapsista kuoli jo hyvin pieninä.

Kerrotaan, että eräänä päivänä Jaakko Jalmari -isäntä tuli markkinareissulta kirkolta takaisin kotiinsa. Ilmoitti palattuaan yks’kantaan: ”Mei ollaankin nyt tästä lähtien Suonpäitä”. Isäntä oli tällä reissulla muuttanut perheen aikaisemman sukunimen, asuttamansa Suonpää -nimisen tilan nimen mukaiseksi, - asiasta kenellekään etukäteen mitään puhumatta.

Hevosella kuljettiin kirkolle, kun oli tarvetta. Kesällä istuttiin rattailla ja talvella reen kyydissä. Eevan kotona isä Eino piti aina hyvää huolta hevosestaan. Äiti joskus kimpaantui tokaisemaan ”mitä pirua sää sitä hevost ain nypit?” Isä kun halusi hyvin useinkin hieman tarkemmin tutkia hevosen karvaa nähdäkseen sen, että voiko hevonen kaikin puolin hyvin. Karvasta sen näki.

Eevalla oli kesäisin monia leikkejä ja pelejä omien veljien ja Suonpään lasten kanssa. ”Siel oli semmoinen heinäkoppeli. Semmoinen alue mis-

sä pallo pelattiin ja mitä pojat sitten siellä heitti. - Kaikkii pelei pelattiin”, muistaa Eeva. Paikalla siis urheiltiin ja pelattiin ”neljää maalia” tai muita pallopelejä.

Pojat veistelivät puusta pyssyjä omiin leikkeihinsä. Vanhan saunan vintiltä oli isä Eino myöhemmin vanhaa sauna purettaessa löytänyt ”asekätkön”, valtavan määrän veljien sinne kätkeviä puupyssyjä ja ”tussareita.” Eevalla oli omissa leikeissään äidin tekemä isokokoinen räsynukke. Äiti oli sen kokonaan itse tehnyt. Nukke on säilynyt nyky päivään asti, se on nyt annettu lastenlapsille.

”Meillä keinuttiin ja hypättiin hypinlautaa. Meillä oli Kauko kauhia keinumaa, juu. Se oli ain se keinu ja hypinlauta. Kauko oli iso ja kun se oikein hyppäs laudan päälle, niin toinen oli korkeal taivaal sit. Kun se teki semmoisen laakin oikein, niin sit sitä vietiin. Kyl meillä aina keinuttiin ja oli se hypinlauta”, nauraa Eeva.

Suonpään lapset olivat ilmeisesti sen verran laihoja ja jollain lailla aliravitun näköisiä kaikki niin, että erään kerran kunnasta tuli terveyssisar eräänlaiselle tarkastuskäynnille katsomaan lapsia. ”Siin oli juur silloin kauhian iso lihasoppapata hellan päällä. Kun terveyssisar oli siin juur valittanut sitä, et kuinka lapsil on huonoo ja niinÉ. oli Suonpää nostanut sen ison soppaparan pöyräl ja sanonut: *”Kuules sää armias sairauren sisar, maistas sää tota!”* Oli samalla nostanut sen ison lihasoppapadan tuvan pöydälle. ”Mää muistan, kun meirän isä sit ain nauroi sitä, armias sairauden sisar, maistas sää tätä,” muistelee Eeva.

Erään erikoisen tapauksen Eeva muistaa hyvin: ”Jaakko Jalmari oli laittanut niin kaikki lasten kengät säkkiin, kaikki vanhat kengät, vei sitten sen säkin Korpelan suolle sen säkin niit kenkii ja mei mentiin taas sinne suolle, mitä mei sit siel pehkusuolla mei kakarat taas tehtiin, meittii oli Suonpään lapsii ja mei. Löydettiin se säkki sielt. Nää oli Onnin ja Osmon kengät, nää oli Oivan kengät, nää oli Siirin ja Mirjan kengät, mei kannettiin melkein kaikki vanhat kengät takaisin sieltä suolta taas sit, nääs kun tunnettiin ne kengät, sieltä suolta mikä oli Korpelan suo kun se oli haudannut ne kaikki vanhat kengät sinne. Ne oli huonoit,

sit se osti uusii taas tilalle, vaikka kuinka paljon, mut ne oli hylkättyi, se hautas nee sinne. ”

Toinenkin tarina on: ”Isäntä hautai kerran, ei tämmöttii sais oikein puhuukaan, mut se hautai taas kerran sinne sontakasan vierreen, kaivoi kuopan ja pisti kaikki likaiset vaatteet sinne kuoppaan. Peitti ne sinne ja sanoi ”kyl maa hautoo”. Sit se meni taas kauppaan ja toi hirmu lastin taas uutta tavaraa, kangasta ja joka lajii taas sit kotia, et nyt on. Kyl isännällä oli rahaa kyl ja varaa oli sit, mut emäntä oli niin hiljainen, oli hyvä ihminen, mut niin hiljainen. Sit kun Siiri tuli isoks, niin sit alkoi tapahtumaan, kaikki muuttui, sit alkoi järjestys.”

Hiihtokilpailu

Eeva kävi Tuorilan koulua. Kouluun oli kotoa matkaa seitsemän kilometriä. Lumettomana aikana kuljettiin jalkaisin ja talvella hiihtäen. Kerran oli koulussa hiihtokilpailut. Sillä kertaa Eevan luokalla ei ollut muita tyttöjä kuin Eeva yksin. Eeva kysyi opettajalta, että eikö nyt sitten ole tytöille ollenkaan hiihtokilpailua? Opettaja oli sanonut, että mene sinä vaan tuonne poikien kanssa hiihtämään. Eeva voitti kaikki.

”Sit opettaja Oksanen kaivoi takataskustaan ruskean vanhan lompansa ja sanoi minulle, et sää kuule, - sää voitit kaikki”. Opettaja otti ja ojensi lompakostaan viisi markkaa Eevalle, kun oli poikien hiihtokilpailut ja tyttöjen sarjaa ei sillä kertaa ollut ollenkaan, eikä ollut siihen varattua palkintoa. ”Sen mää muistan iänkaiken. Mut sit vasta mää kovaa kotia tulinkin, sen rahan kans. - Mää voitin tämmöisen!”

”Sen mää muistan iankaikkisest, kun opettaja otti sen vanhan lompansa, ... ett mitäs nyt. Meitil oli hyvä opettaja silloin (1930-luvulla), Edvardt Oksanen, se jäikin sit eläkkeelle silloin,” muistelee Eeva. ”Minult jäikin sit jatkokoulu vähän niin kuin käymättä, kun tuli se sota-aika siin, se koulu oli suljettu silloin.”

Joulumuisto

Evalla on lapsuudestaan eräs joulumuisto: ”Kyl meitil oli aina joulupukki. Muistan semmoisenkin, kun pojat sai paketeista uudet villapaidat ja mää sain ja villapaidan. Myöhemmin mää sanoin Kaukol kerran, et kyl meitilkin sentään hyvä jou-

lu oli kun kaikki saatiin uudet villapaidat. Niin siihen Kauko sanoi, ettet sää mitään saanut, sää sait Kalervon vanhan paidan. Se oli jäänyt pieneks ja mää sain sen sit. Nätti kirjava paita, niin se meni ihan täyrest. Se oli köyhää aikaa,” muistaa Eeva.

Sota-aika

Eevan lailla jo 12-13 ikäisinä monet koululaiset olivat kesäisin metsänistutuksissa Kymin metsissä. Metsän raivausta tehtiin myös paljon. Eevakin oli paljon mukana niissä metsätöissä.

”Olin mää sit propsiikin kuorimas niin, kuorittiin Kalervon kans kilpaakin. Mää voitin Kalervon propsein kuorimises. Juu, mää voitin Kalervon.”

Jatkosodan aikana eräs Kymin metsäpomo tuli kerran Eevaa katsomaan, kun vesakkojen raivaustyöt ja harvennukset kirveen kanssa olivat silloin metsässä Särkisten takana. Sota oli juuri alkanut ja vihollisen lentokoneitakin lenteli yli. ”Tulin sinuukin kattomaan, kun sää yksin tääl mettäs olet” oli metsäpomo sanonut.

”Kyl se oli semmost synkkää aikaa. Meilläkin oli kauhiast niit sotapakolaisii, tuli silloin Helsinkist ja oli semmoinen Sinisalo silloin, se oli meillä. Meillä oli juur saatu se talo, joka siellä nytkin on, oli saatu se juur valmiiksi vähän ennen sotaa, siin oli niit huonneikin enemmän ja oli niit evakkoi meilläkin paljon siin. Mää olin silloin vähän päälle kymmenen vanha silloin. Silloin tehtiin sopuu, koitettiin sovittaa vaan, et kaikil oli hyvä. Se oli semmost” - muistelee Eeva.

Eevan molemmat veljet olivat sodassa. Kun veljet olivat poissa jäi Eevan osalle monet miesten työt. ”Isä oli vähän semmoinen, kun se loukkaantui pahast, kun se putoi sielt Karkin vinttisillalt. Mää jouruin kyl aika paljon...”

”Mää ajoin hevosel halkoi ja propseikin tonne Karkkilan asemal ja isä vaan oli vähän hanttimiehenä siin ja kattoi vaan vähän perään. Mää oli kolmentoista vanha silloin.

Eeva kertoo muistojaan edelleen. ”Olen mää oravamettässäkin ollut. En mää ampunnu, isä ampui. Ensin meni koira, sit menin mää, isä ei kuullut, kun sil oli toinen korva kuuro, niin se ei tiennyt et missä päin oli, niin mää olin siin välis,

sit tuli isä ja isä ampui.” Oravia saattoi silloin saada toistakymmentäkin päivässä. Isä nylki ne ja sitten oravan nahat vietiin Karkkilaan ja myytiin.

”Olin mää kova kalastamaankin. Mää kalastin paljon Särkisis. Kerran tuli yks mies, se jätti hevoses sinne ja tuli mun tykö ja neuvoi minuu ja sanoi: *”Kuules likka, kyl sää kalaa saat, mut pistä semmoinen koivuinen keppi menemään sinne katiskaan, valkoinen koivuinen keppi.”* No, mää tein työtä käskettyä ja seuraavana päivänä kun menin sinne katiskalle, niin siel oli niin kauhian suuri hauki siel katiskas, ja täynnä kalaa, et en mää meinannu saada sitä sielt järvest ylös. Mut sain mää sen. Mun piti tehdä juur joka laji, kun pojat oli soras, mää tein sen poikien osan siin. Mut mää olin sisukas. Kauhian sisukas.”

Rippikoulun jälkeen ja vähän jo sitä ennenkin Eeva vietti muiden nuorien mukana monia hauskoja hetkiä Sannankulman keinulla. Sannan talon heinälato ja aisakeinu olivat metsän reunassa. Siitä ajasta on jäänyt monia mukavia muistoja. ”Sota-aikana tanssi oli oikeastaan kiellettyä, mutta siitä huolimatta keinulla joku oli aina veivattavalla torvi-gramofonilla soittamassa äänilevyjä ja sen tahdissa siellä tanssittiin. Sinne tuli nuoria Karkkilasta ja kauempaakin”, kertoo Eeva.

Sodan jälkeen

Eeva oli silloinkin mukana, kun joukko nuoria käveli kerran kesällä tansseihin, sillä kertaa aina Vihtijärvelle asti. Arvatenkin matkaan meni menen tullen monta tuntia. Mutta olihan valoisa kesäyö ja nuoret jalat. Yöllä tultiin takaisin ja aamulla oltiin kotona.

Henkilöautoja ei siihen aikaan vielä paljon ollut. Kuorma-auton lavalla kuljettiin isolla porukalla silloin tansseissa. Liistoin kuusikkoon tuli kuorma-auto, jonka lavalle noustiin ja ajettiin aina joskus myös Saaren kansanpuistoon Tammelaan saakka tansseihin. Kerran tytöt olivat myöhästyneet paluukyydistä ja auto oli jo mennyt menojaan. Ei auttanut muu kuin lähteä kävelemään pula-aikaisilla puukengillä kotiin. Mutta ei siihen aikaan pitkiäkään välimatkoja, kävellen kuljetuna, pidetty minään ihmeenä.

”Isä sai kenkäluvan, semmoisille maihinnousukengille. Isä sai semmoisen ostokortin. Karkkilas

ei ollut yhtään niitä kenkii. Sit mää lähdin hakemaan niitä kenkii potkukelkan kans Haaviston kaupast. Se oli Kallen-päivä. Mut sielläkään ei sit ollu sitä kokoo. Mut äiti oli sit kumminkin ilman kenkii ja mää toin sielt sit äitin kokoo niitä kenkii. Oli kauhia tuisku, sakia lumipyry ja mää potkukelkan kans hain ne siält. Ja sit mää riensin kotia sielt, et mää ehtopäiväks pääsen sielt. Hakalas oli Kallen-päivän tanssit, niin et mää kerkein niihin tansseihin viäl. Se oli aika matka käyrä siel Haavistos ja meirän äiti sai ne maihinnousukengät,” Eeva muistaa. ”Ja siel meitin vintin rappusis on vieläkin ne jäljet viel, kun niis kengis oli semmoset raurat kantapäissä, et niis rappusis on vieläkin niitä jälkii, kun tuli niist rauroist niihin vintin rappusiin. Ne on muistona siel ne jäljet, et äiti sit piti nee kengät,” kertoo Eeva.

Muutamia vuosia myöhemmin sodan jälkeen järjestettiin tansseja Rantalan ladolla Vattolassa. Siellä on sitten monta avioparia löytänyt toisensa, nauraa Eeva. Omakin aviomies löytyi Rantalan ladolta. Eräs komea nuorimies, Aimo nimeltään, tuli sinne tansseihin Ikkalasta polkupyörällään. Raittilan Kalle oli usein pelimannina näissä tansseissa. ”Sen puoleen juu” sanoi Raittilan Kalle ja veteli tanssikansalle sävelet ja tahdit haitaristaan. Myös levytansseja pidettiin Rantalan ladolla.

Aika pian sotien jälkeen kaikki muuttui paremmaksi. Ihmisillä oli kova vimma rakentaa kaikenlaista. Karkkilassa etenkin Sudetin ja Polarín alueelle nousi paljon uusia rakennuksia. Koko Karkkila muuttui silloin.

Eeva oli töissä tehtaalla ensin messinkisorvissa konepajalla. Se oli mukavaa kun pääsi sinne ja sai rahaa työstä, muistelee Eeva. Kaikilla oli kova työnhinku silloin, tehtiin mieluusti töitä. Rahalla sai hankittua ja ostettua kaikenlaista tarpeellista.

Nyt on Eevalla työvuodet takanapäin. Monia hauskoja muistoja nousee hänen mieleensä niiltäkin ajoilta, mutta ne olisivat sitten jo toisen kertomuksen aiheita.

Mukavia vanhuuden päiviä Eevalle toivottaen,

Voitto Suonpää

Uudet postikortit paikallisten taiteilijoiden käsialaa

Kotiseutuyhdistyksen keräilyjaoston helmikuun tapaamiskerran yhteydessä järjestettiin uusien taiteilijakorttien julkistamistilaisuus. Tilaisuus kokosi paikalle keräilyjaoston aktiivisen vakiporukan lisäksi runsaan joukon korteista kiinnostuneita karkkilalaisia. Paikalle oli saapunut myös taiteilija Pirkko Juvonen - Sandborg signeeraamaan kuvittamiaan kortteja. Pirkon korttien aiheina ovat Anttilan tilan päärakennus – nykyinen opistotalo sekä pappila. Tilaisuudessa Pirkko kertoi lyhyesti korttien valmistumisesta, aina ensimmäisestä luonnoksesta valmiiksi kortiksi asti. Pirkon korttiurakka saa vielä jatkoa, sillä työn alla ovat kirkkoa, kaupungintaloa ja valimomuseota esittävät kortit.

Myös Matti Kodan kuvittamia kortteja oli tilaisuudessa saatavilla signeerauksella varustettuna. Matin korteissa komeilee pieni sorsanpoikanen keltaisen kurjenmiekan vieressä ja toisessa kortissa punaposkinen poika. Kortit on tarkoitettu esimerkiksi lasten onnittelu- tai tervehdyskortteiksi. Sopiipa sorsanpoika hyvin jopa pääsiäiskortiksi ja punaposkinen poika vaikka joulukortiksikin, vähän erilaista haluaville.

Hienointa on, että kummatkin taiteilijat ovat antaneet työnsä korvauksetta yhdistyksen käyttöön. Muuten ei tämän tason kuvittajiin juuri olisi mah-

Matti Kodan kuvittama kortti.

dollisuuksia. Saamme olla ylpeitä ja iloisia ainutlaatuisista korteistamme.

Kortteja on ostettavissa Lukutoukan kirjakaupasta ja Valimomuseosta sekä tietenkin suoraan yhdistykseltä.

Henna Mitrunen

Pirkko Juvonen-Sandborgin tussityö.

Lukkosulaa ja lumpeenkukkia yhdistyksen teatteriretkellä

Jälleen kerran oli mahdollisuus päästä huolettomaan reissuntekoon, kun Kotiseutuyhdistyksen matkailujaoston retki suuntautui 18. helmikuuta Tampereelle. Ilmoittautuminen vain Juhani Silvälle, ajoissa linja-autoasemalle ja sukellus lämpöiseen bussiin, hyvään seuraan. Onneksi reitti kulki Hyvinkään kautta, jossa porukka tuplaantui. Aikataulut pitivät ja taukopaikalla Iitalan Lasikeskuksessa oli runsaasti aikaa nauttia huikopalaa tai kierrellä tehtaanmyymälässä.

Juhani kertoi alustuksen illan näytökseen ja kaikille löytyi liputkin. Näytäntö oli Tampereen Työväen Teatterin vanhalla päänäyttämöllä Hämeenpuistossa. Ennen näytöksen alkua oli vielä aikaa ihailla kaunista vanhaa jugend-rakennusta tai kahvitella vaikka uudestaan. Vain Lenin museo seuraavassa kerroksessa oli kiinni, mutta kyseisen kaverin isoa pronssipäätä saattoi ihmetellä sisäänkäynnin luona.

Ja pitäähän joka paikassa törmätä tuttuihin. Aulassa oli ryhmä tuttuja karkkilalaisia ”tyttöjä”, jot-

ka viettivät kuulemma perinteistä kaveri-iltaa, joka tapahtuu aina muutaman kerran vuodessa, jota-kin kivaa tehden. Olipa hauska ylläri.

Itse esitys, Heli Laaksosen Lukkosulaa ja lumpeenkukkia, oli varsin eloisa ja hauska. Vaikka kirjoittaja huomauttaakin näytelmän esittelyssä, että ”Täsä näytelmäs ei juora viina eikä olla ilkitemukite. Kukka ei myöskä kettä lyö – vaik syyt olis ja miel tekis.” Siitäkin huolimatta hauskaa oli. Vaikka ”Turunpuolest Nousiaisten murre” vaatikin tarkkaavaisuutta. Nii sutjakkaast see eteni, ettei peräs mahtannu pysyy.

Ohjaus oli Tapio Parkkisen ja dramaturgina Seija Holma. Rooleissa loistivat Esko Roine, Eila Roine, Tuija Ernamo sekä Ilmari Saarelainen, josta tulikin väkisinkin ”elävästi” mieleen Tankki täyteen TV-sarjan hitaat mutta hauskat kuviot. Leivokset tauolla maistuivat taivaallisilta ja näytöksen jälkeen bussi odottikin valmiina ovelta. Ei muuta kuin höpöttelemään illan annista kaverien kanssa ja mukava kotimatka saattoi alkaa.

Henna Mitrunen

Matkailujaoston retki suuntautui helmikuussa Tampereen Työväen Teatteriin.

Karkkilan kävijä Ilmari Iki-Kianto

Kirjailija Ilmari Kianto oli aikanaan tuttu Pusulan Suomelassa, jossa hän vietti ainakin yhden kesän Raakelinsa kanssa 1930 luvulla. Miksi hän tuli juuri Suomelaan, ei tiedetä. Kianto oli tunnetusti naisiin menevä mies, joista seikkailuista on jäänyt monenlaisia juttuja. Varmaan Pusulassa elää vieläkin sellaisia ihmisiä, jotka muistavat Iki-Kiannon. Luultavasti tarinoitakin, joita hänestä kerrottiin.

Itsekin olen tavannut Kiannon. Näin tämän oimittuisesti pukeutuneen ja pujopartaisen kirjailijan pikkupoikana Karkkilan asemalla, jossa hän odotti hevoskyytiä Suomelaan. Katselin tätä mustaan viittaan pukeutunutta kummajaista, jolla päässä oli pieni pyöreä pata, kuin ainakin juutalaisilla. Vierailustaan Suomelassa Kianto kirjoitti kaksi kronikan muotoista pakinaa, joista leikkeet sain Karkkilan viimeiseltä asemapäälliköltä Toini Mäkelältä. Hän toivoi, että olisin kirjoittanut jotain tästä korpikirjailijasta. Oli liian vaativa tehtävä minunlaiselle kynämiehelle. Ohessa kuitenkin mainitut kronikat.

”Muistoja Suomelan kylästä”

Kesällä 1934 laatinut ja lahjoittanut Ilmari Kianto

Minä Kianto, Iki Kianto, Pohjolasta pontevasta, eksyin pyhään Pusulaan, suukkolaisten Suomelaan.

Talven täällä taivaltelin, tähtiöitä tarkastelin, potkurilla poljeskelin, kelkallani kiikuttelin alas, ylös jyrkänteitä, metsäkansan mäkiteitä, joit’ ei lumi liioin peitä. Joissa täytyy Isämeitä lueskella seitsemästi, jotta pääsis välttävästi aivan laakson pohjaan asti, mukanansa painolasti.

Tutustuin mä Pusulan suukkolaisten, Suomelahan, Ikkalaankin iskettiin, Raduskylään raksuttelin.

Nousin aivan Auramäkeen, siellä vasta äijän näkee.

Ottaa ryypyn, kieltää naukun, hylkää viinan, ottaa paukun.

Rikas juutas, mutta saita, taivaaseen käy katu kaita.

Kantakirjatammallaan taivaaseen hän ajaa vaan.

Joulukirkossakin kävin.

Pulska kirkko, pieni pappi.

Miks minust’ tuntuikaan?

Puuttuu hengellinen happi.

Tutustuin mä Pusulahan, suukkolaisten Suomelahan.

Kyllä, kyllä, kylki kylä, talon nimet: Ala – Ylä Jaakkoloita, Mikkoloita, Pietilöitä, Mattiloita, naapurissa asui noita.

Noita – akka, Pyhä Sisko liukas niin kuin sisilisko. Lausui sanan – vastas kaksi, tulín sangen vakavaksi.

Henkiystäväksi hälle heityin virmapäälle tälle, joka mulle saarnas aina, arkena ja sunnuntaina. ”Autuaaksi” auttoi miestä, siksi pyysi kieltään piestä.

Jota minä rakastan sitä minä kuritan.

Kauan ystävyyttä kesti, kuka meitä siitä esti.

Mutta piru välit sotki, itse Belsebuupi potki, juutas julma kitahansa, laulut loppui aikanansa.

Se on sangen kuuma juttu, pusulalaisten puurojuttu.

Muuan pojannulikka kantoi, kätehensä käärön antoi

pilarunon piikasesta, taivaanakan autuudesta.

Tuosta suuttui suuri noita,

Sylki suustaan torakoita, käärmehiä kamalasti, aivan naapureihin asti

murskatakseen muukalaista. Kiesus nähköön moista naista.

Niin nyt tästä lähden, noita-akan taikain tähden.

Niin nyt lähden enkä palaa, Pusulaan en halaa.

Heitän hiiden hupsun yksin Pirun kanssa silytyksin.

Menköön vaikka Jaappaniin, minä lähden Baabeliin.

”Kronikka Suomelasta. Pusulan pyhälle seurakunnalle muistoksi”

Tunsin myöskin Maulaan ukon, Suomalaisen suuren kukon,

pusulalaisen rahatukon.

Hauska ukko, karhun tuttu, Ryysyrannan loisto nuttu.

Raaskinut ei koskaan juoda pientä konjakkia tuoda.

Niin kuin kroisos hän on rikas.

Rikas, ei oo sinun vikas

Karhu, Karhu, sepäs viinaa, ei se kukkaroa piinaa.
Karhun kaveriks' siis jäimme, maun mainioksi
näimme.

En nyt enää muista muita Suomalasta sulosuita.
Aili Linsteeni, hän sentään, muistot rakkaat
vielä lentää
mielin hellin liverteli, ihmissyöntä innosteli.
Vaan kun portista hän pääsi, oitis asiat hän
käänsi.
Juorut keksi kaikenlaiset. Hyi te suomalaiset
naiset.
Itse otti ryypyn raukka, toiseen iski niin
kuin haukka.
Kerran kehui humalaansa, pilkkas omaa
Jumalaansa.
Hyi te pusulalaiset naiset.

Muistan vielä Virtas-muijan,
joka nyrkkiään kun pui-jaa,
nokan alla heilutteli, ihmistä kun hieroskeli.

Pyynojan lesken muistan,
kissoinensa esiin puistan.

Vielä Varttisenkin talon, josta näen kirkkaan
valon.
Tunsin isännänkin jalon, saiko päähänsä
hän halon.
Mut voi, ne tyttö parat, miksi olivat niin arat.
Kuka heille kuvan kantoi, yksi tyttö ylen antoi.

Vesteeniä, vanhaa saksaa, vaiva mainita
myös maksaa.
Kärsivällisyyden taksaa ihminen se kantaa
jaksaa.
Hyvä oisi, August raiska, kauppias ei ole laiska,
vaan on hänellä muuan Saara, niin kuin Vihtorilla
Klaara,
joka potkii tohvelilla, voitelepi vohvelilla,
sihtaa häntä sihvelillä rihvelillä, kihvelillä,
heittää vaikka helvetillä.
Siksi kärsii August parka, siksi Akusti on arka,
siksi hylkää ystävänkin, kun on, uskon, hullu
hänkin.

On se risti kristityllä, uskovaisellakin vaiva.
Mandin rakkaus ei yllä, jotta itse näkis taivaan.
Belsebuupi häntä kiusaa.
Toisten portaita hän huiskii
Ernest Lampeeniakin uhkaa
vaikka piru hänelle kuiskaa.

Pusulas on pulskat pojat,
pojista ei pahaa sanaa,
pojat taitaa kaivaa ojat -.

Tunnen kolme koulukanaa. Pikkutyttöist' tulee
suuret,
niin on pusulalaisten juuret.
Jokohan nyt piisaa laulu? Pusulan muistolaulu.
Maulaan lukusilta vielä muisto : minua ei kiellä.
Syötiin ruokaa, ruokaa, ruokaa. Turhaan varroin
juokaa, juokaa.
Maha multa siellä halkes ennen kuin uusi päivä
valkes.
Vaan kun se on kansan tapa, niin saa kestää köy-
hän napa.

Hallelujaa lukusille, hallelujaa lukkarille.
Joka tästä laulusta suuttuu, siltä huumori
puuttuu.
Pyhä Mandikin sen tietää, siksi leikkirunot sietää
ensin hieman suututtuaan, muodoltansa muu-
tuttuaan.
Maulaan ukosta mä tykkään, Augustille kättä
lykkään.
Kiitos löylyistäsi Mandi, Sinä pusulalaisten
Gandhi.

Hallelujaa. Hauskaa kesää teille kaikille toivottaa
nuori runoilija, maisteri.

Henkilötietoina Kiannosta mainitaan, että hän jäi
kahdesti leskeksi ja otti kerran eron. Lapsiakin
hänellä oli useampia, joilla oli erikoisia nimiä,
kuten: Salme Talvikki, Orvokki Helinä Simpukka,
Otso Tähtivalo, Veijo Virmo Imatro, Jorma Gab-
riel Sotavalta ja Vieno Karma Sirkka Salama Kesä-
heinä Saarenruusu Pikku-Hilkka.

Toisen vaimon kanssa syntyi seuraavan nimisiä
lapsia: Sorjo Helevi Sotaprinssi, Marjatta Iltatähti
ja Raida Tsikko Tellervo.

Kolmannesta liitosta oli vain yksi tyttö, Raija-Lii-
sa Raakkela.

Tämän nimiluettelon mukaan hänellä olisi ollut
kymmenen lasta.

Näistä olen tavannut pojan Otso Tähtivalon Siun-
tion kylpylässä, jossa hän oli rintamaveteraanien
kuntoutuksessa, niin kuin minäkin. En uskonut

aluksi kun minulle kerrottiin, kuka mies oli ja että hän on pappi. Toimi rintamalla komppanian päällikkönä. Oli olemukseltaan mahdollisimman vaatimaton ja ystävällinen. Viihtyi iltaisin tupakka-miesten pöydässä kuuntelemassa näiden jermujen sotajuttuja. Ne olivat joskus sitä luokkaa, etteivät olisi kestäneet julkisuutta, mutta tämä kirkonmies ei moisesta piitannut.

Kianto kävi toistamiseen vanhoilla päivillään Karkkilassa. Kävi onnittelemassa veljensä poikaa Stig Calamniusta, joka täytti 50 vuotta. Asuivat siihen aikaan nykyisen valimomuseon yläkerrassa, joka oli pääkonttorista muutettu joskus 1940 luvulla tehtaan virkailijoiden asunnoksi. Kianto oli silloin jo vanha ukkeli, mutta tästä huolimatta

nuorehko sihteeri oli hänellä mukana. Kun juhlat kestivät tavallista myöhempään, niin Kianto poistui sihteerinsä kanssa levolle. Kumpikin eri huoneeseen, mutta tämä ei sopinut Ikille. Kesti vain hetken kun Kianto tassutteli hymyilevien vieraiden ohitse ja meni samaan huoneeseen sihteerin kanssa. Calamnius kertoi, että silloin häntä vähän hävetti, kun paikalla oli koko korkein tehtaan johto. Kiannon yöasu aiheutti myös hymyä, sillä se oli pitkä yöpaita ja päässä myssy, kuin ainakin satujen vanhoilla mummoilla. Kianto kuoli vuonna 1970, yli 90 vuoden ikäisenä. Mainittakoon, että niin papin poika kuin oli-kin, niin hän taisi olla Suomessa ensimmäinen ateisti, joka erosi kirkosta.

Reino Luoto

Yrittäjät puolustavat kotiseudun palvelutasoa

Hyvät kaupalliset palvelut ovat tärkeä osa kotiseudun elinvoimaisuutta ja vetovoimaa. Juuri siksi Karkkilan Yrittäjät ry päätti kevätkokouksessaan ryhtyä etsimään keinoja, joilla yrittäjät voisivat edesauttaa Karkkilan nykyisten monipuolisten kauppalveluiden ylläpitoa ja kehittämistä.

- Etenkin erikoiskaupan palveluiden saatavuus vaikuttaa merkittävästi kotikaupungin asuinviihtyvyyteen ja loppujen lopuksi siihen, miten elinkelpoinen koko kunta tai taajama ylipäätään on, sanoo asiaa kokouksessa esitellyt kirjakauppias Heikki Savola, joka on masinoinut kampanjaa erikois kauppojen kehittämiseksi myös Helsingissä Töölö-Seuran yritysjaoksessa.

Hänen mukaansa talouslama voi kohdella pieniä kauppiaa julmemmin kuin isoja, vaikka toisaalta pieni kauppa voi joustavuutensa ja nopeamman ratkaisukykynsä ansiosta selvitä vaikeista ajoista vähemmän vaurioin.

- Jokaisen kaupan tulee löytää parhaat puolensa ja nähdä heikkoutensa ja kehittää toimintaansa sen pohjalta, hän sanoo.

- Yrittäjien kannattaa nyt jos koskaan olla kekseliäitä ja hyödyntää toistensa osaamista yhteiseksi hyväksi, Heikki Savola kannustaa.

Heikki Savola

Karkkila sai nettiin oman keskustelupalstan

Nettiin on avattu uusi keskustelupalsta, Karkkila-foorumi (www.karkkilafoorumi.com) joka keskittyy Karkkilaan liittyviin asioihin. Vappuna avattu, ilmainen ja sitoutumaton keskustelupalsta tarjoaa kaupunkilaisille kanavan keskustella Karkkilan asioista ja tuoda julki omia ideoitaan kotikaupunkimme kehittämiseksi. Karkkila-foorumilla käydään parhaillaan keskustelua muun muassa Karkkilan kaupungin strategiakyselystä ja Lydia Virtasen nimikkotiestä.

Karkkila-foorumi on uudenlainen tiedotusväline, joka on yhdistelmä keskustelupalsta ja nettilehteä. Foorumilla voi myös ilmoittaa tulevista tapahtumista ja käydä niistä keskustelua. Karkkila-foorumin tarkoituksena on olla aloitteellinen ja rakentava keskustelupalsta, jossa myös voidaan perustellusti kritisoida mitä vain Karkkilaan liittyviä asioita. Tavoitteena on auttaa kaupunkilaisia saamaan ääntään paremmin päättäjien kuulville, ja tarpeen mukaan toimia nopeana tiedonvälittäjänä. Kaikki voivat käydä luke-massa Karkkila-foorumia ja osallistua äänestyksiin, mutta keskusteluun voi kirjoittaa kommenttejaan vain rekisteröitymällä foorumin jäseneksi.

Karkkila-foorumin päätoimittajana toimii foorumin perustaja Heikki Savola.

Heikki Savola

Muistumia kansalaissodan ajoilta

Nimismies Nummisen 15.7.1918 myöntämä kulkulupa Kustaa Felix Wikbergille

Kun viime vuonna oli kulunut 90 vuotta kansalaissodasta, ajattelin kirjoittaa muutamia muistutietoja, jotka olen saanut haastatellessani omia sukulaisiani. Aiheen tähän antoi isoisälleni annettu kulkulupa vuodelta 1918. Se oikeutti matkustamaan maassa vuoden aikana. Isoisäni, joka oli silloin 42-vuotias ja kuuden pienen lapsen isä, ei osallistunut sotaan kummallakaan puolella. Sotatoimien jälkeen, kun punakaartilaiset joutuivat vankileireille, hän kävi leireillä katsomassa sukulaisiaan ja tuttaviaan. Mutta ennen sitä oli eletty vaikeat talvikuukaudet.

Viljan ja elukoitten pakko-ottoja

Talvi 1918 oli kovaa aikaa. Sota oli käynnissä ja elintarvikkeista oli pulaa. Isoisäni veli Kalle oli torpparina Kivilässä. Alli Vikbergin, synt. 1911, muistiin oli jäänyt kaksikin eri tapausta elintarvikkeiden pakko-otosta Kivilässä.

”Kivilän setä sairasti kans kovasti. Ja sit kun piti sinne punaisten esikuntaan viedä kovasti viljaa ja elukoita ja kun ei ollu miehiä, omat pojat oli rintamalla punakaartis ja Kalle setä ei jaksanu. Niin

naapurin miehet tulivat ja ampuivat sedän hevosen, vanhan Mustin, millä setä voi ajaa, se ei jaksannu ajaa enää poikien nuoril hevosil, ja sonnin ja vasta poikineen parhaan lehmän. Ja sanoivat, ett “tua äijä ne ja nylje ja tua lihat, muuten mei tullaan ja nyljetään sinut ja pannaan samaan kasaan”. Ja nee oli sit kauhuissaan ja setä ei jaksanu muuta kun mennä sänkyyn ja täti kertoi sitte, että hän otti virsikirjan ja siit aukei niin lohruttava paikka ja ens hän luki ja sit hän veisai ja kun hän oli vähän aikaa sit rauhoittunnu ni hän nousi ylös ja kun hän pani ikkunan päälle virsikirjaa ja katsoi ikkunast ulos, ni minä sanoin, “kuule isä, meitil ei o mitään hätää, ett Koivisto tulee tuolt ni ett olkapäät höllyy.” Isäni meni sit ja järjesti miehii, ei hän niit itte nylkenny.

Ja sitte viel Kivilästä tultii hakemaan viljaa ja setä oli sänky, oli semmonen ylä- ja alasänky, hän nukkui alasänkyssä päivisin. Ne samat naapurin miehet tuli ja sanoi että “jollas äijä tul pois, mei pistetää sapelin kans sun läpi, et kyl sun allas on viljaa”. Hän nousi ylös ja täti näytti sik ku oli seittemän sapelin jälkeä läpi fällyjen ja patjan, kun täti oli parsinnu. Eikä mitään ollu.”

Sulo muisti, kun oli vanhempi: ”Niin kova paine oli silloin, ett äijien oli pakko ottaa punakaartin jäsenkirja, Kustaankin oli pakko vissiin ottaa, mut kun tilanne meni vähän ohi niin isä pisti sen johonkin kiven alle, kun hei oli isän kans käymäs Hitsin pellol, notkelmas oli latokin, ja sanoi et: ”Toi joutaa tohon.”

Pakko-ottoi tehtiin, kaikkii vietiin juur niin kun Kivilässäkin. Niin siin Einon yläpuolell oli tie, siin oli suurii kuusii, isä kaivoi ison kuusen alle kätkö, sinne vietiin suuri lihatynnyri ja siihen pantiin jauhoi ja lihoi piiloon. Se oli siit hyvä paikka, et kun joku mukulist oli vartiioss, siin kun pysäytti hevosen, ei jäänny jälkii, kun käytiin hakemas piilost ruokaa.”

Vankileirit

Alli Vikberg, muisteli näitä tapahtumia.

”Nuoret pojat oli menny punakaartiin ja sit ne jourui vankilaan, niit oli Forssas, Tampereel ja Tammisaares. Ja kun meiltä ei ollu ketään, ni ihmiset, vanhat kyläläiset hädissään kääntyivät isäni puoleen ja kun hän oli tottunu matkustamaan, hän kävi niitä kaikkia katsomassa ja vei ruokaa ja tota ain sit omaisten paketteja.

Ja sit Janne serän poika Juha, Janne serän kuoleman jälkeen meni niin nuorena sinne ja isä oli juur käynny Tammisaares Juhaa katsomassa ja vei sil ruokaa ja sik ku se meni parin viikon päästä uurestaan, ni se oli kuollu, mutt ei, ei murhattu, vaan nälkään tai mihin niit kuoli. Ett näin meni Janne sedän poika ja Emilia täti meni sit uusiin naimisiin

Sitten kun vankeja päästettiin pois sieltä tarvittiin ain takuumies ja isäni takasi molemmat Kalle serän pojat ja ne oli hyvin nuorii sillon ja monta muuta. Ett vielä viimeinen pyhä joulukuuta 1945, kun isä haurattiin, ni kaks miestä toi vielä seppeleen hauralle.”

Nälkä

Kesän 1918 aikana vankileirejä alettiin purkaa ja hengissä säilyneet pääsivät kotiin. He olivat näiden heikentämiä ja huonokuntoisia.

Alli muisteli:

”Sitten oli se hirvittävä nälkä ja ruokapula, niitä kävi sitte Koivistossakin Fagerkullasta kahdeksan poikaa joka päivä syömässä ja äiti keitti niille jotain puuroa parallisen ja siihen ne sai maitoa ja pieni pala leipää, ja sillä pojat ittes elätti.”

Samasta asiasta kertoi Veikko Vikberg:

”Meilt ei ollu ketään kapinas siel eikä täällä, mut isä ilmeisest haki niit poikii vankileiriltä, kun siin tarvi jonkun vissii takailla. Äiti jutteli: ”Niit oli poikii, Takalan poikakin oli ollu meillä renkinä, se oli kevät aikaa, ne oli niin huonos kunnos, ne loikoili siin kallioll pihas”. Siin oli lampolat ja pitkät rakennukset ja äiti vei parin tunnin välein jotain vellii, kun niitte maha ei kestännny muuta ruokaa.”

Loppukevennys

Vakavana ja vaikeana aikana sattuu tapauksia, joissa ihmisen nokkeluus tulee ilmi ja joita on sitten jälkeenpäin hauska muistella.

”Kapinan aikan punaset vartioi rautatietä ja kulkemiseen piti olla lupa. Juho Kivi tuli jostakin Lopelt päi, ei hänell ollu mitään lupalappuu, mutt oli ihan uuret lapikkaat. Näki et oli vahti. Hän meinai, et kyll toi poika hänet läpi päästää. Hän tuli lähell ja sanoi tomerasti ett: ”Jaaha, onkos täällä vartiopaikall näkynny mitään liikettä?” Poika selosti sit tilanteen ja Kivi sanoi ett: ”Hyvä on sitten, jatkaa vaan” ja lähti kävelemään eteenpäin.”

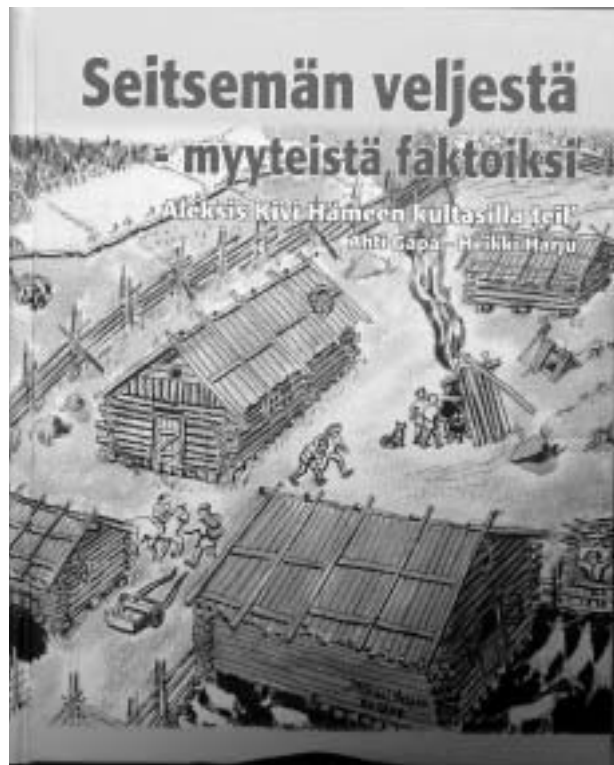
Pekka Wikberg

Seitsemän veljeksen myytit murtuvat

Ahti Gâpân ja Heikki Harjun kirja

”Seitsemän veljestä – myyteistä faktoiksi” kaisuutuu tanakasti Aleksis Kiven kirjoittaman Seitsemän veljestä-romaanin syövereihin. G&E ja Harju todistavat pitkällisen tiedonkeruun jälkeen, että Seitsemän veljestä-romaanin henkilöiden esikuvat ja tapahtumapaikat ovat kuin ovatkin olleet oikeasti olemassa. Eivätkä missä tahansa, vaan eteläisen Hämeen ja pohjoisen Uudenmaan rajaseudulla, siis Karkkilan ja Lopen maisemissa. Samalla kirjailijat valottavat Aleksis Kiven lähes neitseellisiä elämäkertatietoja Hämeen kultaisilla teillä.

”Seitsemän veljestä – myyteistä faktoiksi”-teosta voi ostaa suoraan tekijöiltä numerosta **040-745 1281**.

Kotiseutuyhdistyksen tulevia matkoja

Karkkilan Kotiseutuyhdistys järjestää kesällä teatteriretken ja kaksi ulkomaanmatkaa.

Kroatian kiertomatalle lähdetään heti kesäkuun ensimmäisellä viikolla 5.- 12.6. Matkaan lähdetään lennolla Helsingistä Budapestiin. Bussikierros kulkee Budapestistä Dubrovnin kautta Splitiin, josta lennetään takaisin Helsinkiin.

Itävaltaan suunnataan kesäkuun loppupuolella 22.- 29.6. Matkakohteena on Tirol/Söll. Lentoreittinä on Helsinki- München - Helsinki. Matkan aikana tehdään retkiä bussilla.

Kesän teatterimatka suuntautuu Tampereelle 11.7. Ohjelmassa on Pyynikin kesäteatterissa esitettävä Hella Wuolijoen näytelmä ”Heikkilän isäntä ja hänen renkinsä Kalle”.

Syksyn aikana Kotiseutuyhdistys järjestää teatterimatkoja sekä Helsinkiin että Tampereelle. Helsingissä matkakohteina ovat Ronald Harwoodin ”Kvartetti”, Tracy Lettsin ”Elokuu” ja Cameron Mackintoshin ”Maija Poppanen”.

Tampereella ohjelmistossa ovat puolestaan Kahilainen-Vihisen ”Alivuokralainen”, Bengt Ahlforsin ”Viimeinen sikari” ja Sofi Oksasen ”Puhdistus”.

Lisätietoja matkoista numerossa 0400-973 027.

Bertolt Brecht – Hella Wuolijoki:

Iso-Heikkilän isäntä ja hänen renkinsä Kalle

Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry:n retki Tampereen Pyynikin kesäteatteriin 11.7.2009. Pääosissa Esko Roine (Iso-Heikkilän isäntä) ja Puntti Valtonen (renki Kalle). Lähtö Karkkilan linja-autoasemalta klo 10, Hyvinkään Linjalasta klo 10.45. Ilmoittautumiset 11.6. mennessä puh. 0400-973 027.

Tällä nyky-Suomen yhdellä merkittävimmistä näytelmistä on kaksi kirjoittajaa ja peräti kolme nimeä. Ensimmäinen versio syntyi Hella Wuolijoen kynästä 1930-luvulla ja oli nimeltään *Sahanpuruprinsessa*. Yksikään teatteri ei kuitenkaan suostunut ottamaan sitä ohjelmistoonsa. Tätä näytelmää Hella Wuolijoki ja Bertolt Brecht lähivät myöhemmin yhdessä muokkaamaan. Ensimmäinen yhteinen versio sai nimekseen *Iso-Heikkilän isäntä ja hänen renkinsä Kalle*. Se sai ensiesityksensä Helsingissä 1954. Myöhemmin syntyi vielä uusi versio nimeltä *Herra Punttila ja hänen renkinsä Matti*. Brecht toi sen näyttämölle Zürichissä vuonna 1948 nimellä *Herr Punttila und sein Knecht Matti*.

Brechtin ja Wuolijoen yhteistyön teki mahdolliseksi Brechtin 13 kuukauden oleskelu maanpaossa Wuolijoen omistamassa Marlebeckin kartanossa Itä-Suomessa. Pidettiin pienenä ihmeenä, että kommunisti ja juutalaiseksi epäilty Brecht sai turvapaikan Suomesta.

Näytelmän alkuperäisversiolla Sahanpuruprinsessalla oli todellisuustausta. Kirjassaan *Häivähdys punaista* kertoo Erkki Tuomioja seuraavasti: ”Robert Juntula, Roope-setä, oli Wuolijoen klaanin sukulaismies. Hän oli selvin päin ilkeä, mutta juovuksissa antelias ja rakastettava. Joskus kieltolaki vuosi hän järjesti puntilamaisen hälinän Hella Wuolijoen syntymäpäivän aattona. Kun hänelle ei päihtyneenä enää tarjottu, hän lähti autollaan etsimään ’laillista viinaa’, palasi alkoholia mukanaan, kosi useita palvelusväen naisia ja sai aikaan yleisen mylläkän humalaisella mutta hyvää tarkoittavalla käyttäytymisellään.”

Näytelmän kantava voima on juuri Juntula – Iso-Heikkilä – Punttila. Esittäjäkseen se vaatii van-

han, karismaattisen näyttelijän. Kotiseutuyhdistyksen aikaisemmillä retkillä olemme nähneet osassa 1970-luvulla Kauko Helovirran Kansallisteatterissa ja kymmenisen vuotta sitten Esko Salmisen Helsingin Kaupunginteatterissa. Elokuvasssa Punttilaa on esittänyt Lasse Pöysti.

Näytelmässä on myös rengin – Matin tai Kallen – rooli tärkeä. Todellisessa elämässä hänen esikuvanaan on ollut Hella Wuolijoen autonkuljettaja Jussi Öhman, jonka Hella oli ottanut palvelukseensa miehen vapauduttua sisällissodan vankileiriltä. Erkki Tuomioja toteaa hänen olleen ystävällinen ja viisas kansanmies, josta tuli 1920-luvulla Hellan tyttärelle Vapulle tavallaan isän korvike.

Pyynikin uusitus ja katolla varustetussa kesäteatterissa nousee siis vuorostaan Esko Roine Hattelmalan harjulle suvisen Hämeen suloisuutta ylistämään.

Jubani Silvén

Siveltimen hipaisu taiteilija Aarne Nousiaisen elämää

Aarne Nousiainen.

Kauniina helmikuisena talvipäivänä suunnistan Karkkilan keskusta-alueella, Nyhkäläntiellä sijaitsevan omakotitalon luo. Ovella minua on jo vastassa iloinen pariskunta, taiteilija Aarne Nousiainen sekä vaimonsa Helga. Astun sisälle taiteilijakotiin, jonka seinät ovat täynnä kauniita maalauksia, muotokuvia, maisemia, kukkia ym. Toisten taulujen tyylissä on jotain perin tuttua, mutta koska tiedän hiukan taustoja, en ihmettele. Aarne Nousiainen on omien sanojensa mukaan ujo mies, allekirjoittanut ei sitä kyllä huomaa lainkaan. Juttu alkaa heti luistaa ja meillä on vaikeuksia pysyä yhdessä aiheessa, kun taas keksimme uuden mielenkiintoisen aiheen. Aarne kertoo vaiherikkaista tapahtumista elämänsä varrelta - vähintään yhtä värikkäästi kuin on maalannut taulujaan. Joidenkin taulujen tuttuus johtuu tietenkin kuuluisan karkkilalaisen, Vaskijärven maisemissa eläneen Ilmari Huitin maalaustyylistä. Mutta eipä mennä asioiden edelle taas, vaan palataan alkuun.

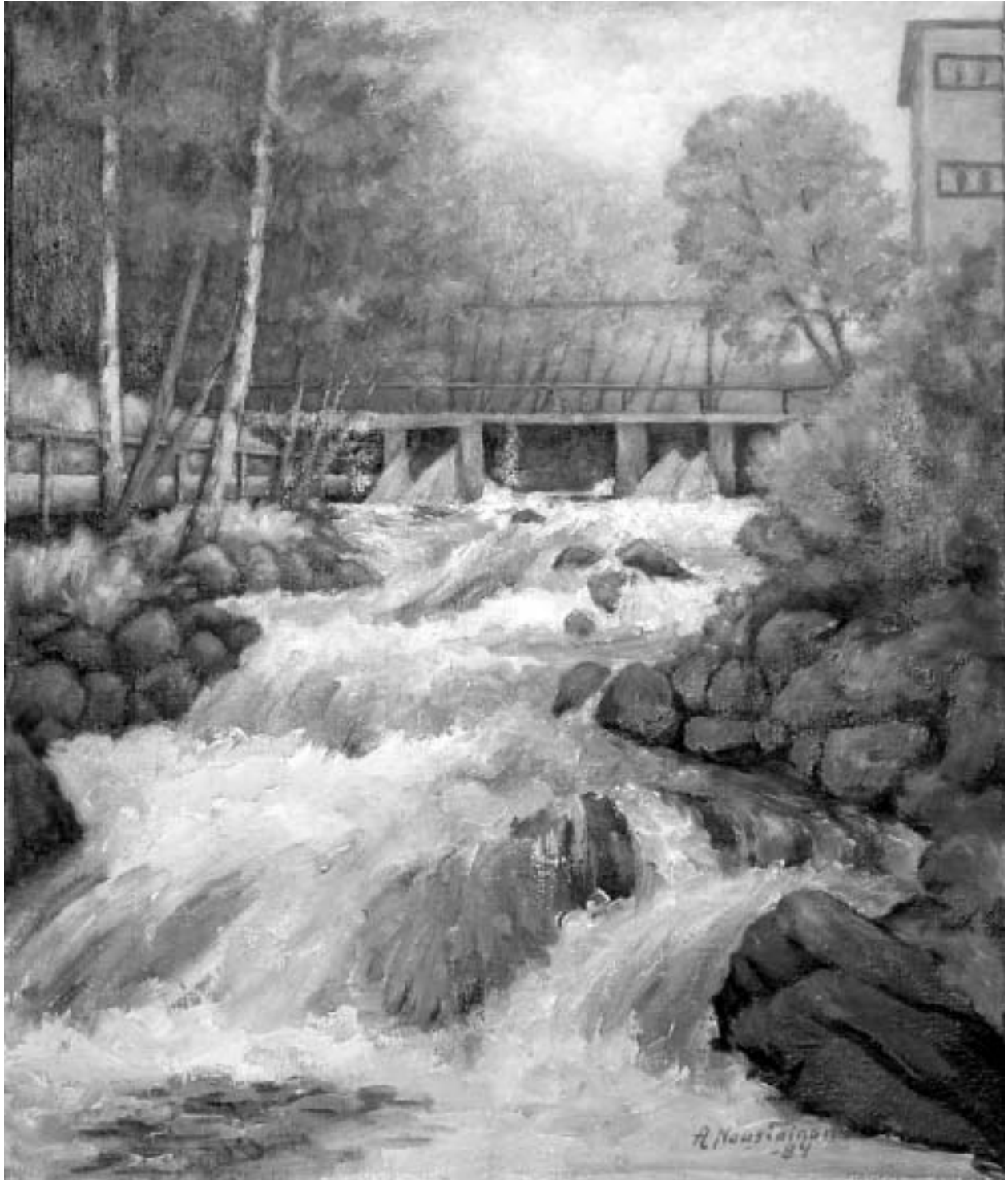
Entisessä Säämingin kunnassa, Suopellossa, joka kuuluu nykyisin Savonlinnaan Aarne Nousiainen syntyi kahdeksanlapsiseen perheeseen. Simo-isä ruokki perheensä maata viljelemällä ja äidiltään Lyydialta Aarne peri hyvät kättentaidot. ”Lapsena tuli piirrettyä kaikki pakettipaperitkin, jotka vain käsiimme saatiin. Siskot olivat jopa parempia piirtäjiä. Tytöt piirtelivät tyttöjen juttuja, kukkia ja sen semmoista, mutta minä ihailin hevosen muotoja ja liikettä”, Aarne muistelee. Mutta kyllä on Aarnella täytynyt kuvittajan lahjoja olla jo tuolloin, koska opettaja valitsi aina Aarnen kuvittamaan erilaiset lehdykät, joita tuolloin joulukuksi tehtiin.

Vartuttuaan nuoreksi mieheksi ja joutuessaan armeijan leipiin Santahaminaan, sattui hauska tapaus, kun komppanian päällikkö tiedusteli piirustustaitoisia miehiä. Kolme nosti kätensä ylös. He saivat kuvittaa juhlasalin vapaasti. Aarne ei oikein innostunut tavallisista jouluaiheista ja onnistuikin vangitsemaan yhden persoonallisen savolaisen sotamiehen ulkomuodon ja hauskan häneen liittyvän tapahtuman isolle paperikartongille. Teos oli niin yhdennäköinen ja kertova, että itse komppanian päällikkökin meinasi tikahtua nauruun. ”Siinähan sitä sitten maine kasvoi ja minua alettiin tituleerata taiteilijana”, kertoo Aarne nauraen.

Oikea sota-aika osui myös Aarnen kohdalle ja Syvärin sotatanner vei hänet Karjalan kunnalle. Asemasota-aikana, jolloin miehet joutuivat lähinnä odottamaan, oli aikaa puhdetöille. Aarne ihastui kauniisiin maisemiin ja piirsi monet kirkonkylät kirkkoineen ja maisemineen. Piirustukset kulkiivat mukana repussa parranajovehkeiden ja muun ”omaisuuden” mukana. Mutta surukseen Aarne sai huomata reppunsa joutuneen toisiin käsiin sodan lopun sekasortoisissa vaiheissa. Mitä aarteita nuo menetetyt maisemat tänä päivänä olisivatkaan! Ja mikä surullisinta, rintama-ajan puutteellisen ravinnon ansiosta Aarne sairastui keripukkiin. Kunto oli päässyt niin huonoksi, että toipuminen ja kykeneminen taas piirtämään ja maalaamaan vei vuosia.

Myöhemmin Aarne löysi mielittynsä Helgan, hän oli myös Säämingistä, mutta Niittylahdelta. Nuoripari avioitui vuonna 1946. Karkkilaan kaksilapsinen perhe muutti vuonna 1951 työn perässä. Myöhemmin perhe kasvoi vielä kolmella lapsella. Samoilta kotikonnuilta oli jo aiemmin tullut Karkin tilan tilanhoitajaksi Appelberg, jonka suositusten perusteella Aarne sai hyvän työn ja pa-

remman palkan sekä asunnon Vanhastakylästä. Muutaman vuoden kuluttua perhe pääsi muuttamaan nk. vanhan Mätälän paikalle rakennettuun uuteen Mätälään. Nimestään huolimatta uudempi Mätälä oli keskimääräistä tilavampi kahden huoneen ja keittiön asunto. Samassa rakennuksessa oli asunut myös puutarhuri Ericsson. Aarne toimi maapuolen kirvesmiehenä, puuseppänä

Aarne Nousiaisen näkemys Närön myllystä.

ja jos jonkin moisenä yleismiehenä. Myöhemmin maapuolen loputtua hän siirtyi Högforsin tehtaan rakennusten kunnossapitoryhmään. Eipä taida Fagerkullan - Vanhankylän alueella olla vanhoja tehtaan omistamia rakennuksia, missä Aarne ei olisi joskus ollut remonttihommissa. Myöhemmin Aarne teki samoja hommia urakoitsijana omaan laskuunsa, kunnes vakava sairastuminen johti sairaseläkkeelle.

Karkkilaan muutettuaan Aarne osti heti öljyvärit. Maisemat olivat tehneet häneen vaikutuksen ja tervehtyminen keripukista sai hänet aloittamaan jälleen maalaamisen. Ruuhilammen jylhät maisemat ikuistuivat tauluksi. Sen jälkeen tauluja onkin syntynyt mittava määrä. Aarne maalasi myös Karkkilan kirkon vuonna 1952. Siinä ei sinänsä ole mitään ihmeellistä, mutta kirkkopa oli juuri silloin keltainen. Ja siltä ajalta on vähemmän värikuvia saati sitten maalattuja tauluja.

Perheen olojen vakiinnuttua jäi myös aikaa maalata ja kehystää tauluja ja näin tienata taas varoja uusien maalaustarvikkeiden hankintaan.

Paikkakunnalla toimi noihin aikoihin taideporukka, jota luotsasi opettaja Sanni Gebhardt. ”Kepsu” pyysi kerran Aarneä tekemään tauluvaihtokaupat päittäin oman työnsä kanssa ja niin Aarne antoi vaihdossa akvarellin, johon oli kuvattuna Bremerin talo Mätälän ikkunasta katsotuna. Ryhmässä toimi myös toinen Aarne eli Aarne Metsola Tuorilasta, olipa heillä Aarnen kanssa yhteisnäyttely tehtaan seuratalollakin. Suurempi määrä osallistujista oli kumminkin naispuolisia taiteen ystäviä.

Aarnella oli onni myötä, kun värikkäänä persoonana tunnettu taiteilija Ilmari Huitti hyväksyi hänet oppilaakseen. Kaikki sai alkunsa Aarnen vieraillessa Huitin kotimuseolla. Miesten kemit ja mielenkiinnon kohteet kohtasivat suotuisasti ja ystävyys jatkui Huitin kuolemaan asti lämpimänä. Aarne ei joutunut kohtaamaan Huitin varjoisempaa puolta, mitä niin monesti Huitin yhteydessä korostetaan. Mielenkiintoisia tapahtumia niiltä ajoilta on kyllä paljonkin. Ehkä yksi hurjimmista tapahtumista, mikä myös kirjailija Pentti Mäensyrjän kirjoittamassa ”Sielun pensselissä” mainitaan, tapahtui Vaskijärvellä, Huitin kotona.

Aarnen saapuessa elokuisena päivänä sovittuun tapaamiseen Huitin kanssa, oli miesten tarkoitus lähteä maalaamaan Vaskijärven rannalle. Mökkiin astuessaan Aarne totesi paikkojen olevan hurjassa

kunnossa. Hän löysi Huitin kirjoittamassa pöytänsä ääressä muistiinpanoja jokseenkin järkyttyneessä tilassa. Huitti pahoitteli että suunniteltu maalausretki peruuntuu. Hän kertoi kuinka oli aamuyöstä kuullut ryskettä ovelta. Ja avattuun oven olivat hänelle tutut miehet pyrkineet päästä väkisin sisälle rakennukseen, he olivat uhanneet Huittia väkivallalla. Vahingoittamisyritys päättyi, kun Huitti sai käsiinsä kirveen, joka oli piilossa eteisessä olevassa kirnussa. Huitti onnistui sen tuella ajamaan miehet pakosalle. Liekö motiivina kateus ja alkoholin aiheuttama ajatuksenkulun aleneminen, aiheuttaen moiseen yritykseen ryhtymisen!

Aarne muistelee ajan olleen sorsastusaikaa ja siihen oli miehillä toisinaan kuulunut runsasta alkoholinkäyttöä. Aarne rauhoitteli Ilmaria ja miehet pohtivat tilannetta. Huitti suunnitteli asian viemistä poliisille, mutta Aarnen muistutus siitä, että kaikillahan sitä on jotain, mikä ei yleistä tarkastelua kestäisi, joten antaa asian olla. Paras rangaistus on ”kavereiden” huono omatunto. Eipä Aarnekaan silti enää koskaan kyseisten ”kavereiden” kanssa kaveerannut. Eikä hän muista Huitinkaan enää koskaan puhuneen asiasta eikä kyseisistä ”kavereista”.

Ja kuinka ollakaan Aarne sai Huitin houkuteltua sovittuun maalausretkelle. Muistona päivästä on hänellä kaksi taulua, toisessa itse maalaamassaan on näkymä Vaskijärveltä ja toisessa Huitin maalaamassa on hän itse maalaamassa tauluaan järven näkyessä taustalla.

Nauramatta ei voinut olla kuuntelematta taas tarinaa, jossa Huitti kertoi Aarnelle ostaneensa palkan maata Karkkilasta. Ja nyt siihen pitäisi saada asumus! Aarnen olisi hoidettava asia. Aarnen hetken aikaa asiaa ihmeteltyään Huitti kertoi, että oli siis varannut itselleen hautapaikan ja tarvitsi vielä myös arkun. Aarnen olisi käytävä ostamassa se Iida Aron ruumisarkkuliikkeestä. Sen piti olla siisti sekä puuvalmis ja se piti toimittaa Vaskijärvelle. Ei auttanut Aarnen muu kuin mennä asiaa toimittamaan. Hän tilasi arkun ja Iida tiedusteli, että kukahan on kuollut? Ei kukaan mutta arkku tuli toimittaa Ilmari Huitille.

Myöhemmin Huitti kyseli Aarnelta, että eikö tämä ollutkaan hoitanut asiaa, koska arkku ei ollut kuulunut eikä näkynyt. Ei auttanut muu kuin Aarnen mennä uudestaan tilausta tekemään. Ei ollut rouva Aro sitten ottanut tilausta tosissaan, kun ei Huitti ollut kuolluttakaan. Kerran Vaskijärvelle saavuttuaan Aarne näki sitten arkun

komistavan tuvan lattiaa ja Huitin olleen tyytyväinen arkkuunsa. Se oli ollut tarpeeksi siisti ja muutenkin toivotun mukainen siis.

Huitti leukaili ajatuksella taulukaupoille tulevista asiakkaita, joille hän ei halunnut myydä taulujaan. Hänhän voisi tervehtiä nousten arkusta, joten eiköhän epämieluisat vieraat siitä lähtisi. No, arkku siirtyi sitten kyllä vintille lopullista käyttöä odottamaan, koska myöhemmin Aarne tunsii siitä lähtevän tervan tuoksun.

Kerran tehtaalta tuli lähetystö Erkki Mattssonin johdolla tauluja ostamaan, mutta Huitti sanoi, että ei myy tehtaalle ollenkaan. ”Kun ei ole kiinnostusta ollut aiemminkaan. Vaan vasta nyt kun olen sairastellut, niin nyt kelpaisi”, oli Huitti sanonut. Myöhemmin Mattsson pyysi Aarnea avuksi kysymään Huitilta taulujen myymistä. Aarne maanitteli Huittia myymään konttoritiloihin kunnon tauluja, kun Mattssonkin on kunnon mies. ”Niin kyllähän siinä perää on, mitäs jos me yhdessä katseltaisiin josko sellaisia tauluja löytyisi. Kyllähän ne hyvään paikkaan pääsisi”, oli Huitti tuuminut. Taas puheltiin niitä näitä ja sitten Huitti tokaisi äkisti, että ”Ei, kun eivät aiemminkaan”. Asia oli loppuun käsitelty.

Aarne näki myös kerran Vaskijärvellä käydessään juuri valmistuneen muotokuvan Ilmari Kiannosta. Sitä havitteli Calamniuskin, joka oli saanut vihiä taulusta. Mutta taulu oli jo myyty muualle. Myöhemmin Aarne näki taulun näyttelyssä ja sen omisti Werner Söderström Osakeyhtiö. Calamnius oli kerran kysellyt Huitilta, josko hän maalaisi kaksi muotokuvaa sukulaisistaan. Mutta Huitti oli

Karkkilan kauniin jylhät maisemat ovat tallentuneet moniin Nousiaisen tauluihin.

kehottanut häntä kääntymään Aarnen puoleen, joka osaisi kyllä taulut maalata. Aarne maalasikin taulut. Toinen taulu esitti Calamiuksen kuollutta isää, eikä hän ollut kertonut aikeistaan mitään äidilleen, jota mummoksi kutsui. Mummo oli hämmästynyt, että onko se herännyt henkiin. Niin näköinen taulu oli. Calamiukset asuivat tuohon aikaan Bremerin talossa ja vanhaa rouvaa puhuteltiin ruustinnana. Hänen miehensä oli toiminut kirkkoherrana.

Huitin maalausopit ovat seuranneet Aarnea läpi hänen elämänsä. Yksi tärkeä neuvo tuli kerran miesten ikuistaessa Huitin kotimuseorakennusta. Vierekkäin istuttiin ja opiskeltiin. Räystäään alusta maalatessa Huitti opasti, että on parempi maalata valoisia varjoja, eikä pelkästään tummia varjo-

ja ns. heittovärillä. Varjot voivat olla myös valoisempia.

Toisinaan Aarnea harmitti, että hänellä ei ollut indigonsinistä väriä, jota Huitti paljon töissään käytti. Hän oli hankkinut sitä jostain muualta, ehkäpä Helsingistä. Sen avulla Huitti loihti hänelle tyypillisiä, upeita sinisen sävyjä. Myös kel- taisen käyttö taittamaan maalarinvalkoista väriä niin, ettei se näy lopputuloksessa sekä Huitin tapa maalata kohteen ääriviivat sinisellä niin, että koh- teen ääriviivat pehmenevät, oli ominaista Huitille.

Viimeiseksi maalaamiskerraksi Aarnelle jäi kerta, kun oli sovittu tapaaminen, jolloin miesten oli tarkoitus maalata muotokuvat toinen toisistaan. Mutta juuri silloin paikalle oli saapunut Aleksis Kivi- seuran edustajat, joiden kanssa Huitti sel- vitti testamenttiasiaansa, jossa hän testamenttasi rakennuksen kyseiselle seuralle kirjailijakodiksi. Huitti pahoitteli tapahtunutta ja kertoi juuri maalanneensa viimeisen taulunsa, Auringonku- kat vaasissa. Aarnehan voisi ikuistaa myös ne. Itse hän ei enää maalaisi. Hän antoi myös maalaustelineensä ja sanoi, että myös värit Aar- ne voisi saada Katrilta hänen kuoltuaan. Värit jäi kyllä saamatta, mutta maalausteline on edelleen Aarnella.

Muuten miehet pitivät tiiviisti yhteyttä aina Huitin kuolemaan asti. Noin kuukausi ennen kuole- maansa loka- marraskuussa 1960, kun Huitilla itsellään oli jäljellä kolme taulua, hän halusi Aarnen valikoivan niistä muistoksi mieleisensä. Aarne valitsi taulun tutusta Vaskijärven maisemas- ta, joka edusti tyypillistä Huitin maalaustyyliä.

Aarne näyttää taulua jonka I. Huitti on signeerannut vuonna -59. Taakse on kirjoitettu huolellisesti kauniilla käsialalla ”Muisto I. Huitilta A. Nousiaiselle”.

Huitin hautajaisissa Aarne oli vaimoineen. Tilai- suudesta he muistavat tapauksen, jossa tuuli tem- paisi Ilmarin veljen Laurin hatun ja lennätti sen suoraan hautamonttuun. Tällöin Matti-papiksi kutsuttu pastori Matti Vuolanne hyppäsi liejuiselta haudan reunalta hautaan ja otti hatun muina mie- hinä montusta. Huitti oli myös eläessään esittä- nyt, että kukkia ei hänen haudalleen laskettaisi. Vaan mahdolliset kukat pitäisi viedä hänen äitin- sä haudalle. Hauta luotiin umpeen ja Närön Paa- vo kysyi, että miten niiden kukkien kanssa me- netellään, kun se oli vainajan toive. Ilmarin Paa- vo-veli oli tuolloin katsellut hämmentyneenä isoi- sa käsissään olevia kukkia. Huitin veljen ja

serkkujen sekä muun suvun lisäksi haudalla oli Erkki Mattsson, tehtaan sosiaalipäällikkö sekä kipusisareksi kutsuttu Aino Kervinen.

Harvinainen mennyt näkymä Aarnen tauluissa on myös pastellityö vuodelta -53, jossa näkyy paja ja puusepänverstas, jossa Aarnekin työskenteli sekä seuratalo. Se oli näkymä suoraan Mätälän ikkunasta. Kuin myös maalaus Karkin vanhasta yhteis-saunarakennuksesta vuodelta 1951. Siellä maatyöläiset saunoivat vuoron perään.

Kertomisen arvoinen on myös romanttinen tari- na tauluista, jotka Aarne myi aikoinaan kauppias- pariskunta Kauko ja Saara Nordille. Tauluissa on kuvattuna Tehtaanhotellin pihapiiri ja toisessa kukkia. Nordeilla on vain yksi poika Kai, joka meni myöhemmin naimisiin Nousiaisten tyttären Maaritin kanssa. Nyt taulut koristavat kunnia- paikalla perheen kotia. Aarne on aina osannut arvostaa Karkkilan kauniita maisemia. Ja myös monet muut maisemat, kosket, sillat ja mylly- rakennukset ovat päätyneet taiteilijan ikuistamiksi.

Kaularangan vioittuminen katkaisi sitten Aarnen taiteilijanuran 51-vuotiaana. Epäkiitolliset työasennot olivat tehneet tehtävänsä. Nikamien rustottumiseen ja kivun hellittämiseen meni vuo- sia. Mutta sen jälkeen Aarne onkin sitten maa- lannut tähän päivään asti. Allekirjoittaneen käyntiä edeltäneenä päivänä oli valmistunut asetelma. Ja suunnitelmia vanhempien taulujen korjailuun oli 85-vuotiaalla taiteilijalla mielessä. Tauluja on ko- dissa kaikilla seinillä ja vain varastoituna, niitä nostellaan esille vaihteluksi, aina halutessa. ”Vain yksi harmittava asia on se, että Huitin tauluja on vain neljä ja lapsia viisi. Eipä sitä aikoinaan tullut ajateltua, kun tauluja maalaili itsekin”, Aarne har- mittelee.

Aika kului kuin siivillä ja juteltavaa olisi ollut vaikka kuinka ja paljon. Taidamme ottaa Aarnen kanssa vielä revanssin jos toisenkin.

Astun ulos hämartyvään siniseen hetkeen. Au- rinko on juuri laskemassa ja maiseman sävyt kauneimmillaan. Aivan kuin odottamassa maa- laamista tai hetkeä, jolloin kauneimmat ja sävykkäimmät valokuvat otetaan. Lunta on alka- nut tippua hiljalleen. Vilkutan ystävälliselle pa- riskunnalle, joka saattelee minut ulos. Jälleen yksi ikimuistoinen päivä muisteltavaksi.

Henna Mitrinen

Kapearaiteisen viimeiset henkäykset

Reino Luoto sai aikoinaan Karkkilan viimeiseltä asemapäälliköltä, Toini Mäkelältä, haltuunsa Urho Vähäniityn kirjoittaman runon. Runo on kirjoitettu vuonna 1967 ja taitaa olla juuri niiltä ajoilta, kun kapearaiteinen veteli viimeisiä.

Vanhan veturin valitus

- 1 Veturi vaunuja vie pian päättyvi tie. Mihin loppu lie?
Olen kiskonut rautoja, tukkeja, lautoja
Högforsin valuja,
valmiita kaluja viheltäen näin Hyvinkäälle päin.
- 2 Oli ankara kuuri ja kelvoton tuuri.
Mun kuormani suuri tonneja raskas ain
mulla matkas
ja matkani katkas Koiralammen kunnailla
lehmien lauma.
- 3 Olen vanha jo nyt elon tiell' väsynyt ja
vauhtini hiljentynyt.
Nuorena ennen tullen ja menen
vihellelleen kaks tiimaa ja
vartti meni matkalla vaan.
- 4 On naurettu mulle, on ilkuttu mulle
raskaasti kuormitetulle.
Kun kaikkeni koitan, mittani täytän
vieläkin näytän kun
herrojen joukko mun matkassa kyytiä saa.
- 5 Hunsala Siikala Kytäjä Helle Läyliäinen
Vaskijärvi
Rauhala Niittymäki Linnamäki Hyvinkää.
Veturi vaunuja
vie Joko loppuvi tie? Viel iloinen joukko
mun matkassa kyytiä saa.
- 6 Jo mennyttä taika, uusi on aika Karkkilan
mailla.
Kiljuvat moottorit staattorit, roottorit
kiskoitta kulkevat
työn multa vievät ja virkani syövät.
- 7 En laiskana maannut, en kiitosta saanut,
on matkustus laannut.
Kaikilla hoppu on elonsa loppuun uutehen
aamuun ja enkelten haamuun.
- 8 Narrit ja herrat tuhannet kerrat perille
kannoin kyytiä annoin.
Varmuutta, turvaa, vauhdinkin hurmaa
tarjosin kansalle nuorelle ja vanhalle.
- 9 Aikamme ihminen rauhaton levoton ei
viihtyä voi vaikka sävelet soi.
Se on hermostunut, on sairastunut.
Rintahan viat ja vatsahaavat
ne palkaksi saavat.
- 10 Kuinka se saikaan mun aamuni aikaan
tunnetta rintaan ja hehkua pintaan,
kun aseman sillalla aamulla, illalla neitokset
liikkui ja vaunussa kiikkui.
- 11 Nyt kaikki on toisin vaikka mä soisin
vanhojen taikojen
entisten aikojen takaisin saavan Karkkilan
maahan. Ei sixsiä, saxsia, sexiä
liiaksi tarvitse keksiä.
- 12 Valtava mahti on elämän tahti. Mä valoa
pyydän ja eloa pyydän
Karkkilan kansalle uudelle, vanhalle
keväistä koittoa suloista soittoa.
- 13 Rintahan rauhaa myrsky kun pauhaa.
Kaikkia mä palvelin kaikkia kuljetin.
Monta on miestä jäljelle jäänyt. Lämmöllä
muistan kaikkia heitä.
- 14 Mäkelä, Koivula, Pesonen, Vuokko,
Haanpää, Laaksonen sekä monia muita
aikoja uinahtaneita muistelen tässä päiväni
päätyessä Myöskin niitä
joihin ei riitä muistini nimeä
mainitsemaan.
- 15 Soikaa putket vaskiset torvet, iloitse mieli
sykkäile rinta. Lyhyt on Suomessa suvi.

Märkähattu karjapaimen

Maijanojan Maija – osa 2

Karkkilan kotiseutuyhdistyksen joulukuun lehdesä julkaistiin ote tuolloin vielä julkaisemattomasta teoksesta ”Seitsemän veljestä – myyteistä faktoiksi”. Nyt kirja on nähnyt päivänvalon ja lisätietoa Aleksis Kiven elämästä ja Seitsemän veljestä-teoksen tapahtumapaikoista voi lukea kansien välistä. Tässä kuitenkin vielä toinen osa Maijanojan Maijan tarinasta – karkkilalaisittain ihan tutuista maisemista.

Piilopirtti ja pakopaikka?

Maijanmäen laki itsessään on myös omiaan herättämään erinäisiä ajatuksia. Laki on luonnostaan hyvin kivikkoinen, mutta joissakin kohdin sen reunoja seurailevat linjassa olevat pitkät kivi-jonot vaikuttavat asetelluilta – ikään kuin jonkinlaisen vallituksen peruskiviltä. Laen eteläpuolella on paikoin äkkijyrkkää, myös pohjoisrinne on hyvin jyrkkä. Kaiken kaikkiaan vaikeapääsyinen paikka. Maijan tarina yhdessä ”haamutilan” ja rakennusten raunioiden sekä paikan syrjäisen sijainnin kanssa tuovat siitä mieleen lähinnä jonkinlaisen ”herrojen salaisen piilopirtin” paikan. Jos puolestaan rakennusten rauniot unohdettaisiin, niin lähinnä paikasta tulisi mieleen jonkinlainen muinainen vaikeapääsyinen eli helposti puolustettava ”pakopaikka ja turvalinnoitus”. Luontokin on tietysti voinut laen kivet sijoillensa muokata, mutta ehkäpä siellä on jo kauan ennen Maijaa jotain hämäläisten erätoimintaan liittyvää ollutkin, kukapa tietää.

Edellinen ajatus saattaa aluksi tuntua täysin myrskytuulesta temmatulta, mutta mm. Karkkilan, Vihdin, Lopen ja Hämeen historiakirjoista löytyy kuitenkin useita perimätietoja ja viitteitä muinaisten hämäläisten kauppareitteihin ja puolustus- ja vartioiden järjestelmiin, jotka saattavat boforeita hie-man taltuttaa. Kerrotaan, että Birger Jaarlin n.1240-luvun Hämeen valloituksen sotajoukot olisivat kulkeneet Lohjan, Vihdin, Pyhäjärven (Karkkilan) ja Lopen alueiden halki Mustion/Karjaanjoen selkeää vesireittiä sekä vanhaa kulku-uraa Meritietä pitkin, jotka olivat muinaisten hämäläisten tärkeimpiä kauppareittejä. Ja dominikaanimunkkien heidän vanavedessään kulkeneen pakanoita kristinuskoon käännäyttäneen ja saarnapaikkoja perustaneen, yksi oletettu Siikalaan. Jaarlin oletetaan rantautuneen hämäläisten muinaiseen kauppasatamaan Portus Tauestorumiin, jonka sijainnista on erilaisia oletuksia. Vahvin oletus on Pikalanlahti Siuntion joen suulla ja toisena Mustion joen suu Pohjanpitäjänlahdella. Molempia vesireittejä pitkin oli mahdollisuus päästä Hiidenveden ja Pyhäjärven vesistöjen kautta Lopelle ja edelleen sydän-Hämeeseen. Ja myös Vihtijärven vesistöihin. Pyhäjärveltä on kirjoitettu muistiin, että ”Mustaa jokea” (vrt.Mustion joki eli SvartCE)

pitkin tullut vihollinen olisi polttanut Ahmoon Puihanlinnan varustukset. Lopen Ourajoen kylän tienoilta kerrotaan puolestaan, että Birger Jaarlin sotajoukot kuormastoineen olisivat rantautuneet Porkkalanniemen vaiheille ja tiedustelijat olisivat tulleet edellä turvallisia kulkureittejä katsastamaan. Tiedustelijat olivatkin Ourajoella nykyisen Kaakkomäen liepeiltä sopivan reitin löytäneet, ja vielä kirkasvetisen lähteenkin sen varrelta, niinpä sen takia oli Meritieltä sivuun poikettu. Lähteen vierestä löytyi myös sopiva leiripaikka matalalta kumpareelta. Siinä harjoitettiin myös hartautta ja siksi vanhoissa kartoissa olisi paikkaa kutsuttu ”Mantjen kappeliksi”. Ourajoen kylätien sanotaan olevan perua tästä Jaarlin sivureitistä.

Seuduilta löytyy myös hämäläisten Hakoisten muinaislinnan puolustus- ja varoitusjärjestelmään kuuluviksi oletettuja paikkoja mm. Ahmoon Puihanlinna ja Vaskijärven Vartiomäki sekä Lopelta useita. Haaviston Palomäen ja Vihtijärven Linnan on oletettu vain nimen perusteella olevan myös osa tätä järjestelmää. Linnan kohdalla todennäköisimmältä tuntuu, että läheinen Rokokallio - Uudenmaan korkein kohta yli koko Vihdin pitäjän avautuvine näköaloineen - olisi kuitenkin tuo merkkitulo- ja vartiovuori ollut. Maijanmäen sijainti edellisiin vartiopaikkoihin nähden noudattaa myös näiden paikkojen etäisyyttä ja sijaintia toisiinsa nähden. Myös Vihtijärven, Lopen ja Karkkilan rajaseudun keskiaikainen erähämäläisperäinen nimistö, kuten Jaloistenmaa, Keihäsjoenmaa, Ahdanniemenmaa ja Kärjenmaa sekä rajanimi Halkivaha antavat oman osviittansa. Edellisistä hämäläisten kauko-eräalueista on muistoksi jäänyt mm. nimet Jalaistuksen korpi, Jalaistuksen tila, Keihäsjoen, Keihäsjärvi ja Keihässuo sekä Halkivahan tila ja rajakivi Lopen Läyliäisissä sekä Ahdanniemen torppa eli nykyinen Ahraniemen tila, Kärjenlammi, Kärjen korpi ja Kärjen tila Karkkilan Haavistossa. Nämä eräalueet kattoivat osin myös nykyisen Vihtijärven alueita, joka oli keskiajalla myös osa Hämeen linnalääniä ja sitä ennen hämäläisten nautinta-alueita, kuten melkoinen osa nykyistä Vihtiä silloin oli. Vanha Meritiehän haarautui Lopella, josta toinen päähaara kulki Vihtijärven kautta ja toinen Vaskijärven ja Haaviston kautta kohti länsirannikkoa yhtyen Hiidenveden tienoilla. Edellä mainitut eräalueet sijaitsevat näiden kahden kulkuhaaran välissä ja Maijanmäki lähes tarkalleen niiden puolivälissä Ylimmäisen kulmalla. Nykyinen Ylimmäisentie nämä kaksi vanhaa kulku-uraa poikkienä tänään yhdistääkin.

Tunnettu on myös Isovihan aikainen Haaviston kylän taistelu v.1714, jossa kyläläiset yhdessä sissi-

päällikkö Tapani Löfvingin joukkojen kanssa tuhosivat Hanskalan talon pellolle leiriytyneen rahakirstua kuljettaneen venäläiskolonnan. Tämän seurauksenahan haavistolaiset pakenivat pariaksi vuodeksi metsien suojiin omaisuutensa mukanaan. Kirjoihin on jäänyt tieto, että haavistolaiset olivat pakoilunsa aikana varastaneet heiniä Sukselan kylän niittyladosta. Jos asia on heti tuolloin tullut ilmi, voisi olettaa heidän vaihtaneen piilopaikkansa toiselle seudulle. Asumattomat kaukokaskimaat Kukkurankulman, Ylimmäisenkulman ja Keihäsjärven rajaseudut olisivat juuri siinä tapauksessa olleet varsin todennäköinen vaihtoehto pakopaikaksi. Järkeenkäypältä myös tuntuisi, että osa haavistolaisista olisi sinne jo alunperinkin paennut, ehkäpä juuri Maijanmäelle. Itse Vihti-sanana alkuperästä on esitetty monia arveluja, kaikki hämäläisten erätoimintaan liittyviä kuitenkin. Uusimpaan paikannimistö-teokseen selitykseksi on otettu viimeisin tulkinta ”vihi”-sanaan liittyen. Vanhempi tulkinta on liittynyt ”vig”-sanaan, jota myöten noitaolentoihin. Vihtin pitäjä olisi vanhan kaukoeräalueen pakananimityksenä siten ollut ”Noidanmaa”. Eräiden lähteiden mukaan olisi kuitenkin Vihtijärvi järven nimenä vanhinta hämäläisperua ja muiden Vihti-alkuisten nimien kantasana. Vihtijärven seutuhan olisi siinä tapauksessa ollut tuo ”Noidanmaa” ja järven nimenä ”Noitajärvi”. Tuohon suuntaan viittaisi kyllä lukuisat seudun taruolentoihin ja ”pahaan” liitetyt vesistönimet mm. Pyhäjärven vanha nimi Pahajärvi, jossa hiisi mellasteli sekä Vihtijärven Lempolammit ja Vihtin Hiidenvesi. Muina samaan suuntaan viittaavina nimityksinä vaikkapa Moksen Koniavuoren ”Hiidenkuias”, Vihtijärven/Moksen Rokokallion ”Pirunluolat”, Vihtijärven Ylimmäisen järven kivistyneen muinaisrannan ja läheisen Rönnin Kirkkokorven ”Pirunpellot”, Karkkilan Vattolan Lemmoinvuori ja Pirunkallio jne. Oli miten oli, mielenkiintoa herättävä asia kaiken kaikkiaan, jossa saattaisi oikeilla historian- ja nimistötutkijoillakin vielä olla työsarkaa jäljellä.

Maijan muistoksi

Kuten sanottua, totuus Maijan tarinasta taustoitteineen ei ehkä koskaan täysin selviä. Edellä esitetyt raunioiden mahdolliset käyttötarkoitukset eivät myöskään ole selviä, sillä ne ovat vain omia päätelmiäni. Nehän eivät tietysti täysin selviäkään ennen kuin joku alan asiantuntija on ne paikanpäällä kartoittanut ja lausuntonsa antanut. Rakennusten raunioiden perusteella voisikin asiantuntija perustellusti määritellä niiden mahdollisen käyttötarkoituksen ja ehkäpä rakennusajan kohdankin. Asian tiimoilta olenkin ollut yhteydessä alan viranomaisiin. Valitettavasti yksittäisille kiinnostavillekaan löydöille ei kuulemma resursseja riitä, elleivät ne liity esim. tuleviin kaa-

va-asioihin. Eräältä taholta olen luvattua yhteydenottoa odottanut turhaan jo yli vuodenväpä. Tuntuukin hieman turhauttavalta, että Maijan erikoinen monisäikeinen tarina ei virallisia historiantallentajia tunnu kiinnostavan edes puolenpäivän ja vajaa kymmenen bensalitra vertaa, joka alustavaan paikalla käyntiin kului. Vaikka siihen liittyy mm. Vihtin suurimman kartanon ”haamumaatila” ja aikanaan koko Suomen vaikutusvaltaisimpiin kuulunut henkilö.

Mäellä, jossa Maijan rakennusten rauniot sijaitsevat ei ole mitään tunnettua nimeä. Uutena oleellisesti Vihtijärven paikallishistoriaan kuuluvana paikkana tulisi mäelle antaa jokin virallinen nimi. Kuvaavia nimivaihtoehtoja olisivat arkinen ”Maijanmäki” tai proosalliset kaksimerkitykselliset ”Maijan vaara”, ”Maijaimmenvaara” tai miksei jopa ”Impivaara”. Onhan alueella jo Jukola, Toukola ja Viertola nimiset tilat, jotka Hiiskulan silloinen isäntä on 1910-luvulla nimennyt ilmeisesti moninaisen perimätiedon innoittamana, jotka kertovat Aleksis Kiven Vihtijärven ja Läyliäisten seuduilla aikoinaan sukuloimassa ja metsästysreissuilla usein liikkuneen. Kirkonkirjoista löytyvät yhteydet nämä toistakymmentä perimätietoa vielä vahvistavatkin. Tässä vaiheessa Maijan tarinasta kertominen onkin kaikkein luontevinta lopettaa Jukolan Eeron Impivaaran pirtissä jouluyönä esittämään rallatukseen; *”Muistatkos Maija, kun mansikka syötiin ja iloleikki lyötiin? Fralla ralla laa!”* sekä erityisesti Jukolan Juhanin sanoihin Aapon kertoman ”Kalvean immen” eli Impivaara-nimen syntytarinan jälkeen; *”Ja sanon kerran vielä, että sydämeni surkuttelee tuota tyttöä vuorella. Ja oli hänellä jo aika pelastua helvetistä ja seilata rauhan satamaan.”* Tosin on tästä vuoresta vielä yksi merkillinen tarina, mutta jääköön se toistaiseksi. Pari merkillistä tarinaa on vielä ”Maijaimmenvaarastakin”, mutta jääköön nekin vielä toistaiseksi. Heitetään sen sijaan ilmaan miete – Voiko tarina kertoa totuuden toisesta tarinasta. Ja johtolangaksi edelliseen - luekaa Aleksis Kiven kuvaukset Seitsemän veljeksen Impivaaran rakennuksista ja tarinoista.

Hemu Harju
Järvenpään renki-isäntä

Ps. Jos tuli halu poiketa Maijanmäelle pyydän noudattamaan erityistä varovaisuutta siellä liikkuessanne, etteivät rauniot vahingoittuisi, sillä osa niistä on aluetta tunteamattomalle aluksi vaikeasti havaittavissa. Ehkäpä hamassa tulevaisuudessa ne vielä saataisiin virallisten tahojen toimesta tutkituiksi. Alue sijaitsee myös yksityisellä maalla, joten ”Jokamiehen” määräyksiä tulisi luonnollisesti noudattaa.

Leipomotoimintaa Karkkilassa 1900-luvun alusta 2000-luvulle (Osa 3)

Heinoset rakensivat kuvan rakennuksen vuoden 1941 paikkeilla ja laajensivat sitten leipomo-osuuden hirsirunkoisen talon jatkoksi. Kosti ja Anita Aimio saneerasivat rakennuksen vuonna 1962 aloittaessaan itse leipomon pidon Heinosten jälkeen.

Heinosen Leipomo

Väinö, Martta ja Esko Heinonen muuttivat 1938 Mikkelistä Karkkilaan. Väinö oli työskennellyt ja oppia saanut myös Viipurissa.

Karkkilassa perheeseen syntyivät vielä Pentti ja Anneli. Väinö tuli töihin Tuen leipomoon ja sittemmin hän meni töihin Sirenin leipomoon. Oman kotileipomon, Heinosen Leipomon hän perusti vaimonsa Martan kanssa 1950-luvun alkupuolella Rajakatu 4: ään, jossa se toimi aina vuoteen 1962 asti. Toiminta päättyi konkurssiin tuona vuonna.

Leipomon yhteydessä oli myös kauppa, jossa myytiin leivonnaisten lisäksi kahvia, makeisia, virvoitusjuomia ja tupakkaa. Myöhemmin heillä oli myös kauppa ns. Sundellin talossa, joka sijaitsi Valtatiellä siinä mutkassa, josta käännytään Pusulaan päin. Nyt talo on purettu.

Leipomosta kuljetettiin tavaraa Karkkilan kauppoihin ja sen teki juoksupoika kolmipyöräisellä

pyörällä. Juoksupojat olivat nuoria poikia, vasta koulunsa päättäneitä. Yleensä tehtävä oli heidän ensimmäinen työpaikkansa. ”Heistä muistan ainakin Kiiverin Unton, Laakson Martin (sittemmin nuohoojana tunnettu) sekä Aution Markun, jota me kutsuttiin Aleksanteriksi. Nimi tuli erään leivonnaisten mukaan, joka oli Markun mieleen. Leipomon ja kaupan vakituisina työntekijöinä mamman ja vaarin lisäksi muistan ainakin isäni Eskon, isän veljen Pentin ja vaimonsa Ritvan, kondiittori Erkki Vitikaisen, Urpo Enströmin, Mirja Koposen, Liisa Laakson, Irma Niittymäen ja Sirpa Iltasen. Varmaan tässä on unohtunut useampia-kin leipomon vakituisia tekijöitä ja osajia”, muistelee Esko ja Helena Heinosen tytär Helena Hartikainen.

Leipää kuljetettiin myös Vihtiin, Pusulaan ja Vihtijärvelle. ”Olin usein isän kanssa leipäkeikalla. Se oli talvella jännää homma, koska tuhon aikaan tiet oli mutkaisia ja liukkaaita. Leipää myytiin perjantaisin torilla, jonne usein koulun välitunnilla karkasin isän luokse. Itse hyörin vaarin ja

mamman leipomossa lapsesta saakka. Mieleeni ovat jääneet etenkin pääsiäiset, jolloin kaikki yhdessä olimme taitelemassa mämmituokkosia. Leipomon yhteydessä olevassa kaupassa olin usein hyörimässä iso valkoinen takki päällä. Vaari ja mamma nousivat aikaisin aamuyöstä jo lämmittämään uuneja ja leipomaan. Monta kertaa uunin jälkilämmössä paistui karjalanpaisti ja kalakukko. Myöhemmin tulivat hienommat uunit, mutta alkujaan ne olivat puilla lämmitettävät. Sitteen iltapäivällä he menivät torkuille. Makuuhuone oli kaupan seinän takana ja sieltä kuului kauppaan sen päiväinen kuorsaus. Sen jälkeen oli taas jatkettava töitä. Piti ottaa kauppojen tilauksia ja tehdä valmisteluja seuraavaa päivää varten”, Helena Hartikainen kertoo.

Heillä kävi ns. ”kiinalaisia”, jotka kulkivat paikasta toiseen. Ei heiltä kysytty mistä he tulivat ja minne olivat seuraavaksi menossa. Työt tehtiin, jos niitä oli ja sillä selvä. Saattoivat lähteä kesken työpäivän, kun tie taas kutsui. ”Eräs tällainen kulkija oli nimeltään Rutanen. Hänet minäkin muistan hyvin. Hänes-tä kerrottiin, että kun tuli kevät, hän laittoi talvipomppansa hattupetäjän kuuseen ja kävi sen sitten syksyn tullen noutamassa sieltä”.

”Martta-mamma oli hyvän kahvin ystävä ja väitti tuntevansa mitä laatua kahvi on. Kaupassa myynnissä olevista hienoin kahvi oli Sheikinmokka, josta hän nautti ja vakuutteli muille miten se sitteen on hyvää ja erottaa kyllä muista kahvin mauista. Me teimme vähän jäynää mammalle ja keitettiinkin Paulasta, joka oli muistin mukaan halvinta kahvia ja mammalle se maistui hyvin Sheikinmokkana”.

”Leipomotuotteita olivat normaalit leivät. Erityisesti minulle maistui se hiivaleipä ja perunalimppu. Nytkin on vesi kielellä, kun muistelen niitä. Sitten oli Bebe, Aleksanteri, hunajaleivät, omenapiirakka, voilehti, viinerit ja munkit. Niinpä tietenkin oli myös Berliinin munkki, joka oli silloin uutuus. Vappuna olivat tippaleivät ja paljon muuta”, Helena Hartikainen luettelee.

Leipurin työ on kovaa ja kuluttavaa sekä etupäässä yötyötä ja siihen aikaan leipomo oli kuuma. Ei silloin tunnettu ilmastointia. ”Mammani päätti lähteä mökille erään työpäivän päätteeksi vähän levähtämään. Vuotinaisiin Valkjärvelle kulki linja-auto, joka lähti Pirtin edestä. Autoa odotellessaan hän kaatui maahan ja menehtyi siihen 49-vuotiaana. Silloin oli 1.9.1958. Pentti oli perustanut perheen ja he saivat samana päivänä tytön, josta tuli Martta Kristiina. Samana päivänä minulla oli ensimmäinen koulupäivä 1. luokalla. Vaari jäi Annelin kanssa, joka silloin oli vasta 13-vuotias”, muistelee Helena Hartikainen.

Leipuriperhe Heinonen ja muuta henkilökuntaa.

Aimion leipomo

Kosti Aimio s.1932 työskenteli nuorena leipuri-kondiittori-harjoittelijana Helsingin Osuusliike Elannossa, missä työskenteli myymälä-harjoittelijana myöskin hänen tuleva vaimonsa Anita Liedes. Koulutus kesti 2-3 vuotta. Siihen aikaan Elannon johtajana toimi Tanner, joka piti työntekijöiden koulutusta erittäin tärkeänä. Kosti kävi vielä armeijan ja sen jälkeen olikin jo kova polte maailmalle.

Aimiot asuivat ja työskentelivät usealla eri paikkakunnalla ennen kuin muuttivat Karkkilaan vuonna 1961 Vihdistä, jossa Kosti toimi mestarina. Kiertävän työn etuna oli tieto-aidon karttuminen ja Kosti olikin arvostettu kondiittorimestari. Perheeseen kuului leipuripariskunnan lisäksi kolme lasta: Raija, Seija, ja Pasi, jotka monet sen aikaiset ystävät ja koulukaverit vielä muistavatkin. Karkkilaan perheen avuksi muuttivat myös Anitan vanhemmat Ida ja Väinö Liedes. Väinö työskenteli leipomossa, Idan toimiessa lapsenvahtina.

Aimiot leipoivat ensin Sirenin Leipomolta vuokratuissa tiloissa vuoden päivät, kunnes Heinosen Leipomo Rajakadulla tuli myyntiin vuonna 1962. Samaan aikaan nk. Yhdyskulman talossa Aimiot pitivät myös kahvila-konditoria-myymälää. Suomen Yhdyspankin rakennuttama asuin - ja liikeyritys oli tuolloin aivan uusi ja

Rajakatu 4:n uusi, saneerattu leipomo 60-luvun alussa.

moderni. Tänä päivänä kiinteistössä toimii Helluntaiseurakunnan katukappeli. Myymälän pito jatkui myös leipomon siirryttyä Rajakadulle.

Vuoden 1962 huhtikuussa ilmestyneessä Karkkilan Tienoon näytenuumerossa oli mainos ”Parhaat tippaleivät Aimiolta”. Saman vuoden marraskuussa vietetään pikkuleipäviikkoa ja kehoitetaan tekemään joulutilaukset ajoissa. Ja 4.1.1963 haetaan sitten jo ahkeraa apupoikaa oppipojaksi. Maaliskuussa kaksi onnekasta on voittanut Kotien Messujen arpajaisissa kakut. Suuren remontin jälkeen leipomo tarjosikin avajaiskahvit

” p i e n e s s ä leipomopuodissa” 28.8 1963, kuten leh-
ti-ilmoitus kertoi.

Seija Aimio - Murawski muistelee, kuinka he naapurin tytön eli Virpi Dunderin kanssa leikkivät pihaleikkejä ja istuivat usein ison vaahterapuun oksilla leipomon edessä ja katselivat ohikulkevia ihmisiä lehtien ja oksien suojasta. Paikalla on jäljellä vielä yksi vanhoista vaahterapuista, jotka aikoinaan istutti Väinö

Anita ja Kosti Aimio Rajakadun myymälässä.

Heinosen Esko-poika. Paikalla on myös nuori, kyseisten vaahteroiden siementämä vaahterapuu.

"Karkkilan leipomosta minulle on jäänyt mieleen mm. se erikoinen jauhosäkkien ja tuoreen hapanleipätaikinan yhdistetty haju. Se tuli vastaan kun illansuussa menin etsimään säkkien välistä isää iltapalalle. Isä otti usein pienet torkut jauhosäkkien päällä", Raija Pipinen muistelee.

Mieleen ovat painuneet myös konditoria-myymlän lasiset lokerikot, joissa oli irtokarkkeja.

"Muistan myös sen, että meillä oli erilainen elämänrytmi kuin muilla. Meillä mentiin nukkumaan tosi aikaisin. Isän ja äidin piti herätä töihin jo yhden aikoihin yöllä. Oli siis selvää, että koko poppoo oli sängyssä jo illansuussa. Aamuksi piti saada tuoretta leipää asiakkaille, eikä siihen aikaan ollut mitään kylmiöitä eikä pakkasia. Kun tulimme koulusta piti olla hiljaa, koska vanhemmat nukuivat.

Vaari paistoi aina munkit ja oli erityisen ylpeä siitä tehtävästään. Kun sitten 10 vuotta myöhemmin sain kesätyöksi Porin leipomossa munkinpaistajan roolin, yritin hoitaa sen yhtä arvok-

Väinö Liedes munkinpaistossa vuonna 1960.

Aimion pariskunnalla oli myymälä myös yhdyskoulman (Yhdyspankin) talossa

kaasti kuin vaarini - ja iloita siitä työstä. Vaikka näpit paloi ja välillä oli niin kiire", Raija kertoo.

Kosti Aimio toimi myös aktiivisesti Karkkilan yrittäjäyhdistyksessä. Vuonna 1966 Koston ajatuksissa puhalsivat jälleen uudet tuulet ja hän alkoi kannustaa leipomossaan työskentelevää Tuorilan poikaa, Matti Laaksoa, siirtymään Rajakadun leipomon pitoon.

Aimiot siirtyivät Poriin leipomon pitoon, jonka lisäksi pariskunta pyöritti myös Porin Keilahallin kahviota. Pori oli sitten viimeinen paikkakunta, jonne Kostikin asettui loppuelämäkseen. Työn lisäksi Kosti Aimio oli aktiivinen järjestöihminen ja urheiluseura-aktiivi.

Isäni Matti Laakso oli tullut Aimion leipomon oppipojaksi ja suhde työnantajaansa ja kouluttajaansa sekä koko Aimion perheeseen muodostui erittäin lämpimäksi, kuin vasta leivottu pulla. Ja se välittyi isäni puheista ja vaikutti vielä tulevinakin vuosina. Ja vaikuttivathan perheen toimet minunkin olemassaolooni, kun vielä Anitan isällä Väinöllä oli munkin sokeriset näppinsä pelissä vanhempieni yhteen menemisessäkin! Ja tulipa minustakin kondiittorimestari ja sokerileipuri, vaikka nyt puhaltavatkin uudet tuulet. Täällä sitä kirjoitellaan tälläkin hetkellä (Heinosen) – Aimion - meidän vanhassa leipomossa. Ja vaikka isäntäleipurit pyörittelevät pullansa toisissa atmosfääreissä, koimme me leipurien tyttäret ja leipurien vaimot iloisen jälleennäkemisen asian tiimoilta viime kesänä. Siitä kerroinkin jo edellisessä lehdessä.

Henna Mitrinen

Kuinkassää tääl tanssit? Kotiseutu tutuksi tanssien

Tanssiopisto Vinhan kulunut lukuvuosi on vienyt tanssia sellaisiinkin paikkoihin, joissa tanssia ei yleensä nähdä. Tausta-ajatuksena on ollut paitsi kokeilla, miten tanssi sujuu ihmeellisissäkin paikoissa, myös avata tanssioppilaiden silmiä ympäröivän kotikunnan maisemiin ja paikkoihin.

Sivutuotteena on syntynyt uusia muistoja, hassujakin kokemuksia sekä löydetty paljon uutta tanssiyleisöä. Lukuvuoden teema on kiteytynyt lauseeseen 'Kuinkassää tääl tanssit?'.

Kotikunta tutuksi tanssien

Tanssivuoden teema on otettu hienosti vastaan. Eri ikäiset tanssijat ovat tanssineet mm. ruoka-kaupoissa, vanhainkodeissa, kirpputoreilla, puistoissa, kirjastoissa, auto-kaupoissa, vaateliikkeissä, kunnantaloilla ja bensasemilla. Tanssiteema on ollut yhtä aikaa antoisa sekä haastava. Pienissä, likaisissakin tiloissa esiintyminen vaatii mielikuvitusta, soveltamista ja ihan erilaista heittäytymistä kuin perinteisemmät esitykset Karkkilasalin lavalla.

Tanssivuoden taustalla on ollut myös ajatus siitä, että kotikunta tulisi myös lapsille ja nuorille tutuksi. Vinhan toimintakunnissa Karkkilassa, Nummi-Pusulassa ja Vihdissä asuu paljon muualta muuttaneita lapsiperheitä, joille kotikunta ei ole

Tanssiopisto Vinhan baletti 1-ryhmä esiintyi lokakuussa Karkkilan kirjastossa. (Kuva: Elise Malmivirta)

valmiiksi tuttu paikka. Tanssien kotikunnan kulmat ovatkin muuttuneet kotoisammiksi ja toisaalta omaa kotipaikkaa on kenties alettu katsoa ihan uudesta näkökulmasta.

Tanssia videolle

Kuinkassää tääl tanssit? on myös tanssivideo. Lukuvuoden 2008 – 2009 aikana Suomen Kulttuurirahaston Myrsky-hankkeen avustuksella Vinhan karkkilalaiset yläasteikäiset streetdancen oppilaat ovat toteuttaneet yhteistyössä Karkkilan yhteiskoulun joustavan perusopetuksen luokan, pienluokan ja maahanmuuttajanuorten kanssa tanssivideon, jonka keskeisenä ideana on tanssia ympäri Karkkilaa.

Tanssivideossa näkeekin pienen väläyksen nuorten Karkkilaa. Tanssivat ihmiset ja mopot vaihtavat sujuvasti maisemaa Yhteiskoulun pihalta Karkkilan kaupungintalon ympäristöön ja tyhjänä seisovan ruokakauppa-alueen lastauslaiturilta joen varteen. Videon kuvauspaikat ja tanssilliset lähtökohdat ovat nuorten itsensä kehittämisiä, hankkeen opetuksesta ja ohjauksesta videoprojektissa ovat vastanneet Virpi Lepistö Karkkilan yhteiskoulusta ja Toni Keski-Liikala Tanssiopisto Vinhasta. Esiintyjät ovat Vinhan ja yhteiskoulun oppilaita.

Kotiseudun perinteitä tanssien

Nyt lukuvuoden päätteeksi vinhalaisilla on tyytyväinen mieli. Seuraavaksi lukuvuodeksi suunnitellaan nyt kotikunnan perinteisiin pohjautuvaa tanssiteemaa. Lukuvuonna 2009 – 2010 tanssin synnyttäjänä voivat olla paikallishistorian tapahtumat, tärkeät paikat, henkilöt, työtehtävät tai vaikka kaskut ja juorut. Tuleva vuosi näyttää, minkälaisia tansseja Karkkilan oppilailta nyt syntyy; onko aiheena metalli, Nissanit, viikingit, kaskeaminen tai vaikka koripallo. Ja toisaalta, miksei sitä voisi jatkossakin tanssia autokaupassa ilman erillisiä teemavuosia?

Milla Laaksonen

Balettia harrastava Tuuli Lampén tanssimassa bensa-aseamalla. (Kuva: Milla Laaksonen)

Lyseolaisia, SS-miehiä ja polkupyörän arvoitus (Osa 1)

Kuvassa Lindstedtin perhe Liistoin talon edustalla Wattolassa, viime vuosisadan alkupuolella. Mies on iso-isäni isä, Liistoin talon isäntä Erik Johan Lindstedt eli Kanttipää Eeroi tai vain lyhyemmin Kantti. Lisänimi aiheutui pään muodosta. Pyhäjärvellä oli tällainen nimittely hyvin yleistä, varsinkin Högforsin tehtaalla, jolloin nimi syntyi yleensä työtehtävän mukaan. Se oli myös kätevä tapa erottaa samannimiset henkilöt toisistaan. Paikkakunnalla asusti kolme miestä, joiden sukunimi oli Hellgren. Yksi oli ammatiltaan muurari, toinen oli ampunut joskus ilveksen ja kolmannelta oli hevonen potkaissut nenän pois. Näin syntyivät kuin itsestään: Muurari-Hellgren, Ilves-Hellgren ja Nokatoin-Hellgren. Ehkä hauskin lisänimi oli oopperalaulaja Tuure Aralla, jolla oli kesämökki Sontiaisen rannalla. Mies tunnettiin nimellä Sontiaisen satakieli.

Isännän vieressä tytär Hilma Wikström (o. s. Lindstedt). Seuraavana talon emäntä Mariana Wilhelmina Andersintytär Haaviston Kalatien talosta. Pikkupoika ja tyttö ovat Hilman sisaren

Edith Wilhelminan ja Sulo Armas Niemen lapset Ahti ja Maire.

Erik Johan, joka oli syntynyt vuonna 1836, oli Marianan naidessaan leskimies. Ensimmäinen vaimo, joka Erikille kaksi lasta synnytettyään, kuoli lapsivuoteeseen (papin merkitsemä kuolinsyys: rintatauti), oli talon tytär Pusulan Herralan kylästä. Heidän lapsistaan ensimmäinen, Maria Mathilda syntyi v. 1870 ja vihittiin avioliittoon v. 1891 Kustaa Svante Hartmanin kanssa, joka oli Högforsin tehtaan valumestari sekä tunnettu kunnallismies. Hartman oli luultavasti samaa sukujuurta kuin Johan Alfred Kurki, joka oli suomentanut nimensä. Seuraava lapsi, Gustaf Adolf syntyi v. 1872, mutta kuoli jo nuorena keuhkotautiin.

Erik Johanin vanhemmat olivat Gustav Adolf Lindstedt, joka oli syntynyt vuonna 1807 sekä Anna Lovisa, joka oli Märrin talon tytär Pusulan Ahonpäästä. Märrin ja Kurjen tilat omisti v. 1910 sama mies, Johan Alfred Kurki (Osmo Jussila: Pusulan historia, s. 292)

”Noin päin”, sanoi Kantti muljaas

Näin kerrotaan Kantin lausuneen. Missä yhteydessä tämä oli tapahtunut, sitä ei tarina kerro. Asiasta on esitetty monenlaisia arveluja.

Kun Erik ja Mariana vihittiin oli sulhanen jo 41-vuotias, morsiamen ollessa vasta 17-vuotias kokematon neiton. Koska tyttö oli nuori ja kokematon lieene hän tarvinnut vanhemman ja kokeneemman opastusta - talon askareissa.

Naimareissut tervatulla ruuhella

Erik Johan oli perheen esikoinen ja vuonna 1840 syntyi Erikille pikkusisko, Henrica Carolina, joka 19 vuotta täytettyään soudettiin ruuhella järven yli, Järvenpään Sepän nuoren isännän Klas August Örnbergin emännäksi.

Järven yli naiminen oli Liistoilla jo vanha perinne, sillä lähes sata vuotta aikaisemmin oli Sepän talon poika soutanut Wattolan rantaan ja nainut Christina Davidintyttären. Sama näytelmä toistui vuonna 1819, kun Tuorilan Jussilan poika otti Christina Erikintyttären emännäkseen. Myös Stinan nuorempi sisar Lovisa Carolina naitiin Tuorilaan. Sulhasena oli Märsyn Stenbackan torpan poika Erik Ekholm.

Kolmas lapsi Lars August syntyi vuonna 1843, mutta eli vain muutaman päivän. Seuraavana vuonna syntyi Gustaf Adolf, joka vihittiin vuonna 1868 Wattolan Mäkilän tyttären Lovisa Karolinan kanssa ja he siirtyivät Järvenpään Mannin torppareiksi (Ali-Hemmi).

Kolmen vuoden päästä syntyi Henrik, joka kuoli naimattomana, 27-vuotiaana. Kuolinsyyn kohdalle pappi oli merkinnyt peräkkäin kolme kysymysmerkkiä.

Taas kului aikaa kolme vuotta ja vuonna 1850 syntyi Maria Mathilda, ja kun tyttö oli täyttänyt 20 vuotta, kolahti jälleen ruuhi Wattolan rantaan ja airoissa oli sulhasmies, Tuorilan Yli-Hemmin isäntä Erik Juhonpoika.

Perheen kuopuksena syntyi vuonna 1854 Jaako, joka vihittiin 27-vuotiaana pusulalaisen, Kaukelan kylän myllärin tyttären Erika Sofia Kaukelinin kanssa. He toimivat maakauppiaina Wattolan Mäkilän talon maalla ja heidän lapsistaan varttuivat aikuisikään ainoastaan pojat Gustaf Adolf ja Einar, joista Kustaa oli syntynyt vuonna 1882 ja hän oli Einarin seitsemän vuotta vanhempi. Einarille ja hänen vaimolleen Helvi Räihälle syntyi kaksi tytärtä: Eeva ja Ulla. Ulla opiskeli

farmaseutiksi ja avioitui Jouko Sammal nimisen miehen kanssa. Eeva meni naimisiin Erkki Summasen kanssa, joka oli saanut Saksassa SS-miehen koulutuksen. He pakenivat Saksan armeijan mukana Norjaan ja siirtyivät myöhemmin Ruotsiin.

Eeva asuu nykyisin leskenä palvelutalossa Sollentunassa. Soitin tälle pirteälle 90-vuotiaalle vanhukselle ja hän toivotti minut tervetulleeksi haastattelukäynnille, joka tapahtunee ensi kesänä.

Tyttöjen isä omisti viime vuosisadan alkupuolella Hyvinkäällä ravintola-matkustajakodin, jonka nimi oli ”Villa Rosa”. Se oli kieltolain ja poliittisen epävakauden aikaa maassamme ja ”Villa Rosa” oli perimätiedon mukaan Karkkilan miesten suosittu ryyppypaikka. Elettiin ns. ”kovan teen” aikoja. Myöhemmin paikka toimi Uudenmaan Sotilaspiirin Esikuntana, mutta paloi sodan jälkeen arkistoituneen päivineen maan tasalle. Vahvat huhut väittivät silloin, että kyseessä olisi ollut tahallinen tuhopoltto. Mene ja tiedä – mikä lieene totuus? Se oli pelon ja epävarmuuden aikaa.

Einarin vanhempi veli Kustaa vihittiin ensimmäiseen avioliittoonsa vuonna 1925 Katri Tyyne Kukkolan kanssa, joka oli Lopen tyttöjä. Katri kuoli kuitenkin keuhkokuumeeseen jo vuonna 1935 (oli pyykillä joen rannassa ja putosi veteen). Kustaa vihittiin toiseen avioliittoonsa vuonna 1938 Helmi Elisabet Jussilan kanssa.

Kustaa oli isänsä kuollessa 13-vuotias ja kun poika oli täyttänyt 15 vuotta, lähetti äiti hänet opintielle hiljattain perustettuun Helsingin Reaalilyseoon eli Ressuun, jossa poika suoritti kuusi luokkaa. Lukio jäi jostain syystä kesken, ja äiti oli samoihin aikoihin anonut maakauppiasoikeudet Kustaan nimiin.

Jälkipolville on säilynyt Kustaan äidilleen lähettämiä kirjeitä, joissa Kustaa ei tietenkään halua kertoa salaisista toimistaan vastarintaliikkeen palveluksessa yhdessä Vihdin apteekkarin pojan Bertel Saloniuksen kanssa. Olisi siinä varmasti äiti ollut kauhuissaan, jos olisi tiennyt kaikista poikansa puuhista.

Kustaa kirjoittaa enimmäkseen rehevällä Pyhjärven murteella, mutta kirjeissä on myös havaittavissa sekä koulun (kirjakielen) että ”stadin slangin” vaikutusta.

Kustaan mainitsema kauppias Hilde’n harjoitti kauppaa pääasiassa maakauppiaiden kanssa ja liikkeen osoite oli Mikonkatu 17. Talossa oli ol-

lut aikaisemmin kuuluisa ravintola ”Kukkuva kello”. Liikkeen omisti ensin vanhempi Hilde´nin veljeksistä. Hänen kuoltuaan nai nuorempi veli tämän lesken ja jatkoi liikettä. Hilde´nin suvun juuret olivat Inkoosta ja vanhemman veljen pojasta tuli dosentti ja kirjailija Henrik Hilde´n. Liike lopetettiin 1800-luvun lopulla ja paikalle rakennettiin Fennia-hotelli.

Kustaa asui Lapinlahdenkadulla ”musterin” luona ja tunsikin myös voimakasta koti-ikävää kuten seuraavista kirjeistä ilmenee:

Helsinkistä 16.p. Tammikuuta 1898
Rakas äitini

Nyt lähestyn minä teitä näillä muutamilla rivillä ja saan sanoa, että olen hyvin voinut ja samaa toivon teillekin.

En minä tierä mitä vasten minun on nyt niin paljon ikävämpi kun silloin kun minä ensi kerran tulin, muistuu aina se koto mieleen ja kuinka tei siel voitten yksin se kaupan kanssa.

Täällä on päivät niin pitkiä ettei niis tahro tulla loppuu ollenkaan. Sielä koton meni päivät niin kun ei mitään, ne neljä viikookin menivät niin kun yksi päivä. ”Oi voi sentään”, kuinka paljon hausempi se olis olla kotona kun vieraassa paikassa.

Kyl minun jalkani siitä sentään taitaa parantua, on se jo vähä parein kun silloin, mutta ei se oikein terve vielä ole. Silloin kun minä tulin asemalta niin ei musteri ollutkaan tullu minuu vastaan, sitte mää koetin kantaa sitä kapsäkkii, mutta sitten heltei se hantaaki ja minun täyryi ottaa vosikka ja maksaa sille seittämän kymmentä ja viisi pennii.

Kunnei nyt vaan kukaan lähtis kaupunkiin, täällä on juur sula, ei täällä ole yhtikäs lunta eikä jäätä, tääl ajavat kaikki rattailla.

Muistaka nyt ettetten myy sitä polkupyörää, että minä saan ajaa sillä suvella ja älkä viekä sitä vinttiin ettei se ruostu. kyl minä tulen pääsiäisenä kotja koska meitille annetaan enemmän kun yks viikko lupaa, että kraatari saa ottaa mitan minusta, ei mitään muuta tällä kertaa kun hyvästi ja voika hyvin.

*Sitä toivoo
Kustaa Lindstedt*

Muistaka nyt kun joku tulee kaupunkiin, että tuovat minulle saapasrasvaa, sillä ei tääl ole mitään millä saisi saappai rasvaa.

Helsinkistä 27.p. Helmikuuta 1898
Rakas Äitini S.L.

Nyt lähestyn minä teitä näillä muutamilla rivillä ja saan tiedä antaa että olen hyvin voinut ja samaa toivon teillekin.

Saan kiittää teitä niistä suksista jotka tuotiin viime tuorstaina sillä aikaa kun minä olin koulussa. Sitte kun minä tulin koulusta, menin minä Hildenille katsomaan kuka se mies oli, mutta ne olivat juuri lähteneet kun minä kerkein Hildenille eikä Musterikaan tuntenut sitä miestä.

Täällä on niin aika ikävää, en minä tierä kun Musterikin on minun päälleni niin vihainen, kun minä viime sunnuntain ehtoolla menin kuuntelemaan kun yksi opettaja selitti kasvei ja sitte kun se lopui niin menin minä Hildenille katsomaan jos siellä olis kuormamiehii kotoota ja sit minä viivysin vähä kauvemman. Siitä se on ollu niin vihainen ettei ole puhunutkaan mitään.

Pyytäkää nyt vaikka jonkun muunkin sitte tekemään minulle kalsunkei jos ei Sepän Tilda kerki, kun toiset jo ovat menneet haaroista rikki.

Liistoin Kallei kirjoitti minulle täss viimein ja sanoi että meiltä on jo menny se leipurin sälli Wahlberikin pois ja sanoi että se tappeli kun se meni poissa, mutta ei sanonnu mitä vasten se tappeli ja sanoi, että meillä oli halkotalkoo viime Laskiaistiistain.

Sitte hän pyysi kirjoittamaan vastausta, niin minä kirjoitin sen lapun jos te annatten sen sille. Etten teikkän taira tulla kaupunkiin tällä puolen pääsiäistä, kirjoittaka sitte kun tulette. Kun joku kuormamiehistä menis ottamaan että saa ottaa minusta mitan pääsiäisenä.

Jos tei sen polkupyörän minulle lupaatten, niin kyllä minäkin sen sanon, etten minä luokalle jää, annatten sen minulle muistoksi ensimmäisen luokan pääsemisestä.

Ei nyt muuta tällä kertaa kun hyvästi ja voika hyvin, sitä toivoo

Kustaa Lindstedt

Abti Lindstedt

Jatkuu seuraavassa numerossa

Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen tuotteiden myyntihinnat

Kirjat

Ahmoon kylä: <i>Matti Kota 2008</i>	35,00
Järvenpää, tuhansien tarinoiden kylä: <i>Marja Holli 2007</i>	35,00
Alimmainen – Kuninkaanmaalta Mettämyllyyn: <i>Marja Holli 2004</i>	30,00
Kumlingen pappilasta Högforsin ruukkiin: <i>Juhani Silvan</i>	25,00
Raudanhehkuista rytmiä, Karkkilan tanssiorkesterit 1920-luvulta 1960-luvulle: <i>Kyösti Suonoja 2007</i>	25,00
Aina uusia projekteja, Karkkilassa ja maailmalla: <i>Kyösti Suonoja 2008</i>	30,00
Itsekasvatusta ja kapinaa: <i>Kirsti Salmi-Niklander</i>	30,00
Suojelun arkea, miten toteutui tapaus Högfors: <i>Tiina Valpola</i>	30,00
Karkkilan vanha rakennuskulttuuri: <i>Päivi Mikola – Risto Hakomäki</i>	13,50
Vuosisadan koulutarina: <i>Tuure Hasselman – Kirsti Salmi-Niklander</i>	13,50
Pahan päivän varalle. Ul Pyhäjärven lainajvästön vaiheita: Tommi Kuutsa Murreretki Uudellemaalle, Liistoin Kallei Karkkilasta: <i>Pekka Lehtimäki, WSOY 1997</i>	17,00
Ols vait, kyl meitil tääl oj joskus lystiiki ollu: <i>Reino Luoto</i>	15,00
Fagerkullasta etulinjaan: <i>Reino Luoto 2003</i>	15,00
Meittii oli neljä riskii miestä. Kaskuja I: <i>Reino Luoto – Eino Halme</i>	8,00
Pojjes alta kylävvartijat. Kaskuja II: <i>Reino Luoto – Eino Halme</i>	8,00
Murteen murinot ja piäni tarinoi vanhast Högforsist: <i>Eino Halme</i>	7,00
Rautamäen Uutmanni – noita vai shamaani: <i>Aaro Salovaara</i>	5,00
Laatokkani hiekkaranta oli valkoinen: <i>Rauha Koskinen</i>	5,00
Evakkolapsen pitkä vaellus: <i>Milda Valtonen</i>	10,00
Tallella aika eletty. Muistelmia rehtorivuosisista: <i>Juhani Silván</i>	22,00
Inkerinmaan kasvattajia, Toikat Hietämäeltä: <i>Pekka Wikberg</i>	30,00
Viisi vuodenaikaa, cd-rom, <i>Risto Nurmi – Marja Holli</i>	10,00
Jäsenlehdet	5,00
Adressit	12,00
Kortit	0,50 - 1,00

Kirjoja on myynnissä Karkkilan museoissa ja Lukutoukan Kirjakaupassa

Tuotteita voi tilata: Pekka Wikberg, puh 040-5769570,
sähköposti pekka.wikberg@elisanet.fi

Postikulut lisätään hintaan.

